

**Міністерство освіти та науки України
Волинський державний університет імені Лесі Українки**

Історія Стародавньої Греції та Риму

**Навчально-методичні матеріали для студентів
історичного факультету**

Луцьк - 2002

БК
УДК

ЗМІСТ

1. Структура програми навчального курсу	4
2. Пояснювальна записка	4
3. Структура залікового кредиту курсу.....	5
4. Змістові модулі	7
5. Оцінювання знань студентів	37
6. Список рекомендованої літератури.....	38
7. Питання підсумкового контролю.....	47

Структура програми навчального курсу

1. Опис навчального курсу

Напрямок, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу
Галузь знань 0203 «Гуманітарні науки» Напрямок 6.020302 „Історія” Освітньо - кваліфікаційний рівень „Бакалавр”	Кількість кредитів, відповідних ECTS 4. Загальна кількість годин 144. Тип курсу <i>обов'язковий</i> . Рік підготовки 1. Семестр 2. Лекцій 34 год. Семінарів 34 год. Самостійна робота 57 год. Індивідуальна робота 19 год. Модулів 2 Змістових модулів 2. Вид контролю <i>екзамен</i> .

2. Пояснювальна записка

2.1. Метою курсу є формування у студентів уявлення про основні етапи становлення, розвитку та занепаду античної цивілізації, особливості її політичного, соціально-економічного та культурного функціонування.

2.2. Завдання курсу:

- визначити основні чинники формування античної цивілізації, виявити її особливі риси та взаємозв'язок із давньосхідними цивілізаціями;
- проаналізувати економічні, соціальні, політичні та культурно-етнічні характеристики функціонування античної цивілізації;
- простежити напрями еволюції соціально-економічної та політичної структури античності;
- виявити загальні та особливі риси розвитку грецької та римської цивілізацій;
- виробити вміння та навички самостійної роботи студентів із джерелами ті історичним матеріалом, науковою літературою та періодичними виданнями, допоміжною літературою.

2.3. Вимоги до знань та умінь студентів:

Студент повинен знати:

- основні етапи еволюції античної цивілізації;
- чинники формування соціально-економічної та політичної системи античності;
- виділяти особливі та загальні риси розвитку грецької та римської цивілізацій;
- основний понятійний матеріал; джерельну базу; історіографію; карту.

Студент повинен вміти:

- аналізувати і узагальнювати історичний матеріал, давати оцінку історичним подіям, постатям, явищам;
- володіти історичною термінологією; встановлювати синхронність подій, аналізувати зміст історичної карти;
- опрацьовувати історичні джерела; історичну літературу та періодику;
- застосовувати набуті знання, навички та вміння в самостійній науковій та педагогічній діяльності.

2.4. Форми контролю.

Поточний контроль здійснюється шляхом контролю за виконанням завдань модульної системи за допомогою усного опитування, письмових контрольних робіт, тестових завдань, співбесід, виконання індивідуальних завдань, ін. Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену. Оцінка виставляється із урахуванням оцінок за модулі.

3. Структура залікового кредиту курсу

Тема	Кількість годин			
	Лекції	Семінари	Самост. робота	Інд.роб.
<i>Змістовий модуль 1.</i>				
Тема1. Вступ.Крито-мікенська цивілізація.	2			
Тема 2. Грецьке суспільство за даними гомерівського епоса		2	6	
Тема 3. Організація давньогрецького суспільства у формі поліса	2			
Тема 4.Велика грецька колонізація		2	4	
Тема5. Особливості соціально-економічного розвитку грецьких полісів в добу архаїки.	2			
Тема 6. Пелопоннес у УІІ – УІ ст.до н.е.		2	4	
Тема 7. Політична історія Греції у У ст. до н.е.	2		4	
Тема 8. Афіньський поліс у УІ ст. до н.е.		2		
Тема 9. „Золотий вік” Афінь		2	4	
Тема10. Політична та соціально-економічна структура грецьких полісів класичної доби.	2		2	
Тема 11. Пелопоннеська війна			2	
Тема 12. Культура Греції У – ІУ ст.до н.е.		4	2	
Тема 13. Криза полісної системи	2			
Тема 14. Піднесення Македонії та встановлення македонської гегемонії в Греції.	2			
Тема15. Держава Олександра	2		4	

Македонського.				
Тема 16. Елліністичні держави.	2	2	2	
<i>Змістовий модуль2.</i>				
Тема 17. Ранній Рим.	2		2	
Тема 18. Римське суспільство У – III ст. до н.е. Римо-італійський союз.		2	1	
Тема 19. Державний устрій Римської республіки у У-III ст.. до н.е.		2	2	
Тема 20. Рим і Карфаген у боротьбі за Середземномор'я	2		2	
Тема 21. Економіка та соціальна структура Риму у II – I ст. до н.е.		2	2	
Тема 22. Політична боротьба в Римі у 80 – 60 –их рр. до н.е.	2			
Тема 23. Аграрний рух в Республіці у II ст. до н.е.		2		
Тема 24. Падіння Римської республіки.	2		2	
Тема 25. Культура Риму доби республіки			2	
Тема 26. Принципат Октавіана Августа	2	2		
Тема 27. Зміцнення системи принципату в I ст. н.е.	2		2	
Тема 28. „Золотий вік” Римської імперії		2	2	
Тема 29. Культура Риму I – II ст.		2		
Тема 30. Доба солдатських імператорів			2	
Тема 31. Римська імперія в період доміанату. Падіння Імперії.	2	2	2	
Тема 32. Зародження християнства.		2	2	
Тема 33. Падіння Імперії.	2			
Всього	34	34	57	19*

*Кількість годин для виконання індивідуального навчально-дослідного завдання (ІНДЗ)

4.Змістові модулі

Змістовий модуль 1.

Лекція. Вступ. Крито-мікенська цивілізація.

План.

- 1.Поняття „історія античності”. Географічне положення та природні умови Балканської Греції та Егейського басейну.
2. Періодизація історії Греції.
- 3.Джерела з історії Стародавньої Греції.
- 4.Крито-мікенська цивілізація.

Література :

- 1.Андреев Ю.В. К проблеме послемикенского регресса // Вестник древней истории. - 1985. - №3. - С. 9-29.
- 2.Андреев Ю.В. Об историзме гомеровского зпоса // Вестник древней истории. - 1994. - №4 - С. 3.
- 3.Античная Греция. Проблемы развития полиса: В 2 т. - М.: Наука. - 1983. – Т1.
- 4.Вебер М. Аграрная история древнего мира. - М.: Кенон-Пресс, Кучково поле, 2001.
- 5.Всемирная история: В 10 т. - М.: Политиздат, 1955, - Т. 1.
- 6.Гомер. Иллиада / Пер. В.А. Жуковского (будь-яке видання).
- 7.Гомер. Одиссея / Пер. Н.И. Гнедича (будь-яке видання).
- 8.Древние цивилизации. - М.: Наука. - 1989.
- 9.История древнего мира. Ранняя древность / Под ред. И.М. Дьяконова. - М.: Наука, 1982.
- 10.История Европы. Т. 1. - М.: Наука. - 1988.
- 11.Клейн Л.С. Древнейшие песни „Иллиады” // Вестник древней истории. - 1992. - № 2. - С. 15.

Семінарське заняття. Грецьке суспільство за даними гомерівського епосу

План

1. „Одіссея” та „Іліада” як історичні джерела. „Гомерівське питання”.
2. Господарський уклад стародавньої Греції XI – IX ст. до н.е.:
 - а) землеробство і скотарство;
 - б) розвиток ремесла і торгівлі.
3. Соціальний устрій суспільства.
4. Політична структура давньої Греції з XI-IX ст. до н. е.

Опрацювати поняття: демос, базилей, філа, фратрія, агора, аед,

Завдання для самостійної роботи:

1. Вирішення „гомерівського питання” сучасними дослідниками історії Греції.
2. Археологічні дослідження Г. Шлімана.
3. Культура Греції XI-IX ст. до н. е.

Література:

1. Андреев Ю.В. К проблеме послемикенского регресса // Вестник древней истории. - 1985. - №3. - С. 9-29.
2. Андреев Ю.В. Об историзме гомеровского зпоса // Вестник древней истории. - 1994. - №4 - С. 3.
3. Античная Греция. Проблемы развития полиса: В 2 т. - М.: Наука. - 1983. - Т. 1.
4. Вебер М. Аграрная история древнего мира. - М.: Кенон-Пресс, Кучково поле, 2001.
5. Всемирная история: В 10 т. - М.: Политиздат, 1955, - Т. 1.
6. Гомер. Иллиада / Пер. В.А. Жуковского (будь-яке видання).
7. Гомер. Одиссея / Пер. Н.И. Гнедича (будь-яке видання).
8. Древние цивилизации. - М.: Наука. - 1989.
9. История древнего мира. Ранняя древность / Под ред. И.М. Дьяконова. - М.: Наука, 1982.
10. История Европы. Т. 1. - М.: Наука. - 1988.
11. Клейн Л.С. Древнейшие песни «Иллиады» // Вестник древней истории. - 1992. - № 2. - С. 15.
12. Троянская война й ее герой. - Л., 1964.
13. Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В.В. Струве Т. II. – М., 1953.
14. Хрестоматия по истории древнего мира: Пособие для учителей / Сост. Ю.С. Крушккол й др. - М.: Просвещение, 1975.
15. Хрестоматия по истории древнего мира: Пособие для учителей / Сост. Е.А. Черкасова. - М.: Просвещение. 1991.
16. Хрестоматія з історії стародавнього світу / За ред. В.В. Струве. - Т. 2. - К.: Рад. школа. 1954.

Лекція 2. Організація давньогрецького суспільства у формі поліса суспільства .

План

1. Аристотель про давньогрецький поліс Сучасна історіографія про античну полісну систему.
2. Поліс як форма суспільно-політичної організації. Типи полісів.
 - а) політична та військова організація поліса;
 - б) поняття громадянства.
3. Антична форма власності. Поліс як колектив землевласників.

Література :

1. Античная Греция. Проблемы развития полиса: В 2 т. - М.: Наука. 1983.
2. Аристотель. Афинская полития. - М.-Л., 1936.
3. Вебер М. Аграрная история древнего мира. - М.: Конон-Пресс, Кучково поле, 2001.
4. Историки античности: В 2-х т. - М.: Правда, 1989.
5. Историки Греции / Пер. с древнегреч. - М.: Худ. л-ра, 1976.
6. Историки й история. Жизнь. Судьба. Творчество: В 2-х т. - Т 1. - М: Остожье, 1987.

- 7.История древнего мира. Расцвет древних обществ/Под ред. И.М. Дьяконова.- М.:Высшая школа,1982
- 8.История древней Греции / Под ред. В.И. Кузищина. - М.: Высшая школа, 1986.
- 9.История Европы: В 8 т. Том 1. Древняя Европа. -М., 1988.
- 10.Фролов З.Д. Греческие тираны (IV в. до н. з.). -Л.: Изд-во ЛГУ, 1972.

Семінарське заняття 2. Велика грецька колонізація .

План

- 1.Передумови Великої грецької колонізації.
- 2.Характеристика основних напрямків колонізації.
- 3.Заснування колоній. Типи колоній.
- 4.Колонізація Північного Причорномор'я. Грецькі колонії на території України.
- 5.Наслідки та значення колонізаційного руху.

Опрацювати поняття: колонія, метрополія, ойкіст, апойкія, емпорія, клерухія.

Завдання для самостійної роботи 4 год.:

- 1.Історія виникнення та функціонування найбільших грецьких колоній (за вибором).
- 2.На основі опрацювання літератури та історичної карти позначити на контурній карті напрямки колонізації, найбільші колонії та метрополії.

Література:

- 1.Античная Греция. Проблемы развития полиса: В 2 т. - М.: Наука, 1983. - Т.1.
- 2.Античная культура Северного Причерноморья в первые века нашей эры: Сб. науч. трудов. - К.: Наукова думка, 1986.
- 3.Вебер М. Аграрная история древнего мира. - М.: Кенон-Пресс, Кучково поле, 2001.
- 4.Всемирная история: В 10 т. - М.: Политиздат, 1955. - Т. 1.
- 5.Древние цивилизации / Под общ. ред. Г.М. Бонград-Левина. - М.: Мысль, 1989.
- 6.История древнего мира в художественно-исторических образах // Пособие для учителей. Хрестоматия / Сост. А.В. Шестаков, О.В. Волобуев. - М.: Просвещение, 1968.
- 7.История древнего мира. Ранняя древность / Под ред. И.М. Дьяконова. М.: Наука, 1982.
- 8.История древней Греции / Под ред. В.И. Кузищина. - М.: Высш. школа, 1986.
- 9.История Европы. В 8 т. Древняя Европа. - М., 1988. - Т. 1.
- 10.Ковалев С.И. История античного общества. Греция. - Л., 1937.
- 11.Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В.Г. Боруховича. - Саратов: Изд-во Саратов, ун-та, 1973.
- 12.Хрестоматия по истории древнего мира: Пособие для учителей./Сост. Ю.С. Крушкол й др. - М.: Просвещение, 1975.
- 13.Хрестоматия по истории древнего мира: Пособие для учителей /Сост. Е.А. Черкасова, - М.: Просвещение, 1991.
- 14.Хрестоматія з історії стародавнього світу / За ред. В.В. Струве. Т. 2. -К.: Рад. школа, 1954.

15. Яйленко В.П. Архаическая Греция и Ближний Восток. - М.: Наука, 1990.
 16. Яйленко В.П. Греческая колонизация XII-III вв. до н. е. - М., 1982. - С. 447.

Лекція 3. Особливості соціально-економічного розвитку грецьких полісів в добу архаїки

План

1. Джерела з історії Греції VIII-VI ст. до н. е. Поема Гесіода „Труди і дні”.
2. Економічний розвиток Греції у VIII-VI ст. до н. е. :
 - а) сільське господарство, його особливості;
 - б) ремесло, його основні галузі; формування ринку.
3. Соціальна структура давньогрецького суспільства.

Література:

1. Античная Греция. Проблемы развития полиса: В 2 т. - М.: Наука, 1983. - Т.1.
2. Вебер М. Аграрная история древнего мира. - М.: Кенон-Пресс, Кучково поле, 2001.
3. Вебер М. История хозяйства. Город. – М.: Кенон-Пресс, 2001. - 576 с.
4. История древнего мира. Ранняя древность / Под ред. И.М. Дьяконова. М.: Наука, 1982.
5. История древней Греции / Под ред. В.И. Кузищина. - М.: Высш. школа, 1986.
6. История Европы. В 8 т. Древняя Европа. - М., 1988. - Т. 1.

Семінарське заняття 3. Пелопоннес у VIII – VI ст. до н.е.

План

1. Дорійське завоювання Пелопоннесу. Виникнення Спартанської держави.
2. Особливості економіки Спарти у VIII-VI ст. до н. е.:
 - а) аграрні відносини;
 - б) стан ремесла і торгівлі.
3. Станова структура: спартіати, ілоти, періеки. „Община рівних”.
4. Державний лад Спарти. Створення Пелопоннеського союзу.

Опрацювати поняття: автохтони, ілоти, періеки, „община рівних”, криптії, фідитії або сиситії, герусія, апела, ефор.

Завдання для самостійної роботи:

1. Особливості соціальної структури Спартанського поліса.
2. Спартанська система виховання.

Література:

1. Античная Греция. Проблему развития полиса: В 2 т. - М.: Наука. - 1983. - Т.1.
2. Винничук Л. Люди, нравы и обычаи древней Греции и Рима. - М.: Высш. школа, 1988.
4. Всемирная история: В 10 т. - М.: Политиздат, 1955. - Т. 1.
5. Древние цивилизации / Под общ. ред. Г.М. Бонград-Левина. - М.: Мысль, 1989.
6. Дьяконов И.М. Рабы, илоты и крепостные в ранней древности // Вестник древней истории. - 1973. - № 4.
7. Жизнеописания знаменитых греков и римлян: Книга для учащихся. - М.: Просвещение, 1987.

- 8.Историки античности: В 2 т. - М.: Правда, 1989. - Т. 1.
- 9.История древнего мира в художественно-исторических образах: Пособие для учителей. Хрестоматия / Сост. А.В. Шестаков, О.В. Волобуев. - М.: Просвещение. 1968.
- 10.История древнего мира. Расцвет древних обществ / Под ред. И.М. Дьяконова. – М.: Наука, 1982.
- 11.История древней Греции / Под ред. В.Й. Кузицина. - М.: Высшая школа, 1986.
- 12.История Европы: В 8 т. - Древняя Европа. - М., 1988. - Т. 1.
- 13.Ковалев С.И. История античного общества. Греция. - Л., 1937.
- 14.Куманецкий К. История культуры древней Греции и Рима. - М.: Высшая школа, 1990.
- 15.Лісовий І.А. Античний світ у термінах і назвах. - Львів: Вища школа, 1988.
- 16.Печатнова Л.Г. История Спарты. – СПб.: Гуманитарная академия, 2001.
- 17.Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В.Г. Боруховича. -Саратов: Изд-во Саратов, ун-та, 1973.
- 18.Хрестоматия по истории древнего мира. Пособие для учителей. Сост. Ю.С. Крушкoл й др. - М.: Просвещение, 1975.
- 19.Хрестоматия по истории древнего мира: Пособие для учителей Сост. Е.А. Черкасова. - М.: Просвещение, 1991.
- 20.Хрестоматія з історії стародавнього світу За ред. В.В.Струве. - К.: Рад. школа. 1954. -Т. 2.

Лекція 4. Політична історія Греції у V ст. до н. е.

План

- 1.Джерела з історії греко-перських воєн.
- 2.Причини греко-перської конфронтації. Періодизація воєн.
- 3.Іонійське повстання. Перший і другий похід персів у Балканську Грецію.
- 4.Політична ситуація в Афінах напередодні походу Ксеркса:
 - а)діяльність Фемістокла; створення військово-морського флоту Афін;
 - б)конгрес грецьких полісів у Коринфі 481 р. до н. е. і військове об'єднання греків.
- 5.Похід Ксеркса:
 - а)найважливіші битви 480-479 рр. до н.е.;
 - б)утворення Делоського морського союзу.
- 6.Завершення греко-перських воєн.Калієвий мир.
- 7.Причини перемоги грецьких полісів та її значення.

Опрацювати поняття: форос, тріера, пентеконтера, симахія.

Завдання для самостійної роботи

- 1.Історичний портрет (за вибором).
- 2.На основі опрацювання літератури та історичної карти позначити на контурній карті походи персів та греків; місця найважливіших сухопутних та морських битв; поліси, які виступали на боці греків і персів.

Література:

- 1.Геродот. История // Историки Греции / Пер. с древнегреч. - М.: Худ. л-ра, 1976.
- 2.Античная Греция.Проблеми развития полиса:В 2 т. - М.:Наука. - 1983. - Т.1.

3. Винничук Л. Люди, нравы и обычаи древней Греции и Рима. - М.: Высш. школа, 1988.
4. История древнего мира в художественно-исторических образах: Пособие для учителей. Хрестоматия / Сост. А.В. Шестаков, О.В. Волобуев. - М.: Просвещение, 1968.
5. История древнего мира. Расцвет древних обществ / Под ред. И.М. Дьяконова. - М.: Наука, 1982.
6. История древней Греции / Под ред. В.Й. Кузищина. - М.: Высшая школа, 1986.
7. История Европы: В 8 т. - Древняя Европа. - М., 1988. - Т. 1.
8. Лісовий І.А. Античний світ у термінах і назвах. - Львів: Вища школа, 1988.

Семінарське заняття 4. Афіньський поліс у VI ст. до н.е.

План

1. Джерела з історії Афіньського полісу VI ст. до н.е.
2. Суспільство Аттики в VII-VI ст. до н. е. Законодавство Драконта.
3. Реформаційна діяльність архонта Солона та її значення:
 - а) перетворення в економічній галузі;
 - б) тимократична реформа;
 - в) реорганізація політичного устрою Афін.
4. Тиранія Пісістрата і Пісістратидів.
5. Зміни в соціально-економічному і політичному житті Афіньського поліса за Клісфена.

Опрацювати поняття: еклесія, геліея, ареопаг, сисакфія, метеки, генократія, тимократія, тиранія, остракізм.

Завдання для самостійної роботи:

1. Антична традиція про реформи Солона.
2. Історичний портрет Солона.
3. Історичний портрет Клісфена.
4. Остракізм та інші види голосування в грецьких полісах.

Література:

1. Андреев Ю.В. Структура частного богатства в Афинах V-IV вв. до н. е. // Вестник древней истории. - 1981. - №3.
2. Античная Греция. Проблемы развития полиса: В 2-х т. - М.: Наука, 1983. - Т.1.
3. Аристотель. Афинская полития. - М. - Л., 1936.
4. Всемирная история: В 10 т. - М.: Политиздат, 1955. -Т. 1.
5. Геродот. История: В 9 кн. - Л.: Наука, 1972.
6. Доватур А.Й. Политика и политии Аристотеля. - М. - Л., 1965.
7. Древние цивилизации / Под общей редакцией Г.М. Бонград-Левина. - М.: Мысль, 1989.
8. Жизнеописания знаменитых греков и римлян: Книга для учащихся. - М.: Просвещение, 1987.
9. Зайцев А.И. Культурный переворот в древней Греции VIII-V вв. до н. е. - М., 1975.
10. Историки античности: В 2 т. - Т. 1: Древняя Греция. - М.: Правда, 1989.

- 11.История древнего мира. Расцвет древних обществ / Под ред. И.М. Дьяконова. - М.: Наука, 1989.
- 12.История древней Греции / Под ред. В.И. Кузищина. - М.: Высшая школа, 1986.
- 13.История Европы: В 8 т. Т. 1. Древняя Европа. - М., 1988.
- 14.Карпюк С.Г. Клисфеновские реформы и их роль в социально-политической борьбе в позднеархаических Афинах // Вестник древней истории. - 1981. - №1. - С.
- 15.Ковалев С.И. История античного общества. Греция. - Л., 1937.
- 16.Колосова К.М. К вопросу о возникновении Афинского государства // Вестник древней истории. - 1968. - № 4. - С. 46-55.
- 17.Либан Н.Н. Социальные противоречия в Аттике в VIII-VI вв. до н. е. в ходе становления государства // Древний Восток и античный мир. – М.: Прогресс, 1984.
- 18.Лісовий І.А. Античний світ у термінах і назвах. – Львів.: Вища школа, 1988.
- 19.Плутарх. Избранные жизнеописания: В 2т. - Т. 1. - М.: Правда, 1987.
- 20.Солон. Перикл. Александр Великий. -К.: МП «Муза», 1992.
- 21.Стародавня Греція. Книга для читання. За ред. С.Л. Утченка і Д.П. Каллістова. – Київ, 1955.
- 22.Хафнер Г. Выдающиеся портреты античности. 337 портретов в слове и образе. - М.: Прогресс, 1984.
- 23.Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В.Г. Боруховича. - Саратов: Изд-во Саратов, ун-та, 1973.
- 24.Хрестоматия по истории древнего мира: Пособие для учителей / Сост. Ю.С. Крушкол и др. - М.: Просвещение, 1975.
- 25.Хрестоматия по истории древнего мира: Пособие для учителей / Сост. Е.А. Черкасова. - М.: Просвещение, 1991.
- 26.Хрестоматія з історії стародавнього світу / За ред. В.В. Струве. Т. 2. - К.: Рад. школа, 1954.
- 27.Шуллер В. Афинская демократия и Афинский морской союз // Вестник древней истории. - 1984. - №3. - С.49.

Лекція. Політична та соціально-економічна структура грецьких полісів класичної доби

План

1. Соціальна структура грецького суспільства в V - першій пол. IV ст. до н. е. Рабство.
2. Економіка Стародавньої Греції: два типи, їх відмінності і спільні риси:
 - а) аграрні відносини;
 - б) ремесло, розвиток товарного виробництва;
 - в) торгівля.
3. Політична система грецьких полісів V – поч. IV ст. до н.е.

Опрацювати поняття: ергастрій, трапезити, фіаси.

Завдання для самостійної роботи:

1. Монети і грошовий обіг у полісах Стародавньої Греції в V-IV ст. до н. е.
2. Сучасна історіографія про статус ілотів у Спартанській державі.

3. Історики античності про соціально-економічну та політичну історію Греції класичної доби.

Література

1. Андреев В.Н. Структура частного богатства в Афинах V-IV вв. до н. е. // Вестник древней истории. - 1981. - №3.
2. Античная Греция. Проблему развития полиса: В 2 т. Т. 1. - М.: Наука, 1983.
3. Аристотель. Афинская полития. - М.-Л., 1936.
4. Всемирная история: В 10 т. Т. 1. - М.: Политиздат, 1955.
5. Геродот. История: В 9 кн. - Л.: Наука. 1972.
6. Глускина Л.М. О специфике греческого классического полиса в связи с проблемой его кризиса // Вестник древней истории. - 1973. - № 2. - С. 27-42.
7. Глускина Л.М. Проблемы социально-экономической истории Афин IV в. до н. е. - Л., 1975.
8. Древние цивилизации / Под общ. ред. Г.М. Бонград-Левяна. - М.: Мисль, 1988.
9. Ельницкий Л.А. О роли рабов и отпущенников в некоторых формах управления государством в Греции V-IV вв. до н. е. // Вестник древней истории. - 1972. - № 4. - С. 100-104.
10. История древнего мира. Расцвет древних обществ / Под ред. И.М. Дьяконова. - М.: Наука, 1989.
11. Историческая древней Греции / Под ред. В.Й. Кузищина. - М.: Высшая школа, 1986.
12. История Европы. В 8 т. Т. 1. Древняя Европа. - М., 1988.
13. Ковалев С.И. История античного общества. Греция. - Л., 1937.
14. Лісовий І.А. Античний світ у термінах і назвах. - Львів: Вища школа, 1988.
15. Плутарх. Избранные жизнеописания. В 2 т. Т. 1. - М.: Правда, 1987.
16. Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В.Г. Боруховича. - Саратов: Изд-во Саратов, ун-та, 1973.
17. Хрестоматия по истории древнего мира: Пособие для учителей / Сост. Ю.С. Крушккол й др. - М.: Просвещение, 1975.
18. Хрестоматия по истории древнего мира: Пособие для учителей / Сост. Е.А. Черкасова. - М.: Просвещение, 1991.
19. Хрестоматія з історії стародавнього світу / За ред. В.В. Струве. - К.: Рід. школа, 1954. -Т. 2.
20. Чеченцев В.Н. Урожай винограда и оливок в древней Аттике (VI-IV вв. до н. е.) // Вестник древней истории. - 1992. - № 1. - С. 148.

Семінарське заняття 5. „Золотий вік” Афін.

План

1. Джерела з історії афінського полісу У ст. до н.е. Перікл.
2. Державний устрій Афін:
 - а) народні збори, буле, геліея, система магістратур;
 - б) літургії.
3. Суспільство Афін. Громадяни та метеки.
4. Зовнішня політика Перікла. Афінська архе.

5. Афіни - центр культурного життя.

6. Характер афінської демократії.

Опрацювати поняття: теорикон, літургії, архе, союзники, синедрион, форос.

Завдання для самостійної роботи

1. Роль Першого Афінського союзу в історії Греції та його еволюція.

2. Політичний портрет (за вибором).

Література:

1. Андреев Ю.В. Структура частного богатства в Афинах V-IV вв. до н. е. // Вестник древней истории. - 1981. - №3.

2. Античная Греция. Проблемы развития полиса: В 2-х т. – М.: Наука, 1983. - Т.1.

3. Аристотель. Афинская политика. - М. - Л., 1936.

4. Всемирная история: В 10 т. - М.: Политиздат, 1955. -Т. 1.

5. Геродот. История: В 9 кн. - Л.: Наука, 1972.

6. Доватур А.Й. Политика и политики Аристотеля. - М. - Л., 1965.

7. Древние цивилизации / Под общей редакцией Г.М. Бонград-Левина. – М.: Мысль, 1989.

8. Жизнеописания знаменитых греков и римлян: Книга для учащихся. - М.: Просвещение, 1987.

9. Зайцев А.И. Культурный переворот в древней Греции VIII-V вв. до н. е. – М., 1975.

10. Историки античности: В 2 т. - Т. 1: Древняя Греция. - М.: Правда, 1989.

11. История древнего мира. Расцвет древних обществ / Под ред. И.М. Дьяконова. - М.: Наука, 1989.

12. История древней Греции / Под ред. В.И. Кузицина. - М.: Высшая школа, 1986.

13. История Европы: В 8 т. Т. 1. Древняя Европа. - М., 1988.

14. Карпюк С.Г. Клисфеновские реформы и их роль в социально-политической борьбе в позднеархаических Афинах // Вестник древней истории. - 1981. - №1. - С.

15. Ковалев С.И. История античного общества. Греция. - Л., 1937.

16. Колосова К.М. К вопросу о возникновении Афинского государства // Вестник древней истории. - 1968. - № 4. - С. 46-55.

17. Либан Н.Н. Социальные противоречия в Аттике в VIII-VI вв. до н. е. в ходе становления государства // Древний Восток и античный мир. – М.: Прогресс, 1984.

18. Лісовий І.А. Античний світ у термінах і назвах. – Львів.: Вища школа, 1988.

19. Плутарх. Избранные жизнеописания: В 2т. - Т. 1. - М.: Правда, 1987.

20. Солон. Перикл. Александр Великий. -К.: МП «Муза», 1992.

21. Стародавня Греція. Книга для читання. За ред. С.Л. Утченка і Д.П. Каллістова. – Київ, 1955.

22. Хафнер Г. Выдающиеся портреты античности. 337 портретов в слове и образе. - М.: Прогресс, 1984.

23. Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В.Г. Боруховича. - Саратов: Изд-во Саратов, ун-та, 1973.

24. Хрестоматия по истории древнего мира: Пособие для учителей / Сост. Ю.С. Крушккол й др. - М.: Просвещение, 1975.

- 25.Хрестоматия по истории древнего мира: Пособие для учителей / Сост. Е.А. Черкасова. - М.: Просвещение, 1991.
- 26.Хрестоматія з історії стародавнього світу / За ред. В.В. Струве. Т. 2. - К.: Рад. школа, 1954.
- 27.Шуллер В. Афинская демократия и Афинский морской союз // Вестник древней истории. - 1984. - №3. - С.49.

Тема . Пелопоннеська війна.

Завдання для самостійної роботи

- 1.Визначити причини, хід, наслідки та значення війни.
- 2 Підготувати історичний портрет (за вибором)

Лекція. Криза полісної системи

План

- 1.Поняття „кризи полісу”.
- 2.Розвиток економічної структури Стародавньої Греції: нові явища в економіці.
- 3.Особливості соціальної будови полісів у V ст. до н. е.
 - а) рабство, еміграція;
 - б) нові риси у військовій організації полісів, найманство;
- 4.Політична структура полісу в умовах його кризи.

Опрацювати поняття : „криза полісу”, тиранія, іпотека, симахія, симполітія, амфіктіонія.

Завдання для самостійної роботи :

1. Спартанський поліс в умовах кризи полісної системи.
2. Афінська архэ.

Література:

- 1.Андреев Ю.В. Структура частного богатства в Афинах V-IV вв. до н. е. // Вестник древней истории. - 1981. - №3.
- 2.Античная Греция. Проблемы развития полиса: В 2-х т. – М.: Наука, 1983. - Т.1.
- 3.Глускина Л.М. О специфике греческого классического полиса в связи с проблемой его кризиса / Вестник древней истории. - 1973. - № 2. - С. 27-42.
- 4.Глускина Л.М. Проблемы социально-экономической истории Афин IV в. до н.э. -Л.: Изд-во Ленинград. гос. пед. ин-та. 1975.
- 5.Историки античности: В 2 т. - Т. 1: Древняя Греция. - М.: Правда, 1989.
- 6.История древнего мира. Расцвет древних обществ / Под ред. И.М. Дьяконова. - М.: Наука, 1989.
- 7.История древней Греции / Под ред. В.И. Кузищина. - М.: Высшая школа, 1986.
- 8.История Европы: В 8 т. Т. 1. Древняя Европа. - М., 1988.
- 9.Лісовий І.А. Античний світ у термінах і назвах. – Львів.: Вища школа, 1988.
- 10.Плутарх. Избранные жизнеописания: В 2т. - Т. 1. - М.: Правда, 1987.
- 11.Хафнер Г. Выдающиеся портреты античности. 337 портретов в слове и образе. - М.: Прогресс, 1984.
- 12.Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В.Г. Боруховича. - Саратов: Изд-во Саратов, ун-та, 1973.

- 13.Хрестоматія по історії древнього мира: Пособие для учителєй / Сост. Ю.С. Крушкол и др. - М.: Просвещение, 1975.
- 14.Хрестоматія по історії древнього мира: Пособие для учителєй / Сост. Е.А. Черкасова. - М.: Просвещение, 1991.
- 15.Хрестоматія з історії стародавнього світу / За ред. В.В. Струве. Т. 2. - К.: Рад. школа, 1954.
- 16.Шуллер В. Афинская демократия и Афинский морской союз // Вестник древней истории. - 1984. - №3. - С.49.

Семінарське заняття. Культура Греції У – ІУ ст. до н.е.*

План

- 1.Передумови розквіту давньогрецької культури у У-ІУ ст. до н. е.
- 2.Грецька міфологія та релігія:
 - а) культ олімпійських богів;
 - б) організація культу, храми, оракули;
 - в) релігійні свята.
- 3.Архітектура та скульптура:
 - а)ордерна система;
 - б) містобудування, теорія „регулярного міста”;
 - в) скульптура та її основні сюжети, великі грецькі майстри та їх твори.
- 4.Філософські системи Давньої Греції.
- 5.Наукові знання. Історична наука.

Семінарське заняття. Грецька класична література і театр. Побут.*

План

- 1.Давньогрецька література:
 - а) основні жанри літератури;
 - б) грецька трагедія (Есхіл, Софокл, Евріпід, Арістофан):
- 2.Театральні вистави та їх роль у громадському та приватному житті греків.
- 3.Побут. Сім'я. Виховання дітей.
- 4.Всесвітньо-історичне значення класичної культури Греції У-ІУ ст. до н. е.

Опрацювати поняття: оракул, ордер, куриси, скена, каріатиди.

Завдання для самостійної роботи:

- 1.Вазопис давньої Греції: художні особливості.
- 2.Ораторське мистецтво в Греції. Демосфен.
- 3.Освіта.
- 4.Військова справа.

Література:

- 1.Алкей й Сапфо. Собрание песен й лирических отрывков Пер. В. Иванова.-М., 1914.
- 2.Аристотель. Риторика / Пер. Н. Платоновой /Античные мыслители об искусстве.-М., 1938.
- 3.Аристофан. Комедии / Пер. А. Пиотровского.- М.-Л., 1934.

4. Асмус В.Ф. Античные мыслители об искусстве. - М., 1938.¹
5. Блаватский В.Д. Культура Афин времен Фидия // Вестник древней истории. - 1971. - №.2. - С. 101-106.
6. Брунов Н.И. Памятники Афинского акрополя: Парфенон и Эрехтейон. М.: Искусство, 1973.
7. Герман Вейс. История цивилизации: архитектура, вооружение, одежда, утварь: Иллюстрированная энциклопедия: в 3 т. Т. 1. Классическая древность (до IV в.). - М.: Изд-во ЗКСМО-Прес, 2000.
8. Винничук Л. Люди, нравы и обычаи древней Греции и Рима. - М.: Высшая школа, 1988.
9. Всемирная история. В 10 т. - М., 1955.
10. Всеобщая история искусств. - Т. 2. - М., 1964.
11. Геродот. История: В 9 кн. - Л.: Наука, 1972.
12. Роберт Грейвс. Мифы древней Греции. Кн. 1, 2. - М.: Прогресс - Традиция, 1999.
13. Греческая трагедия. - М., 1958.
14. Гутнов А. Мир архитектуры. - М., 1985.
15. Жизнеописания знаменитых греков и римлян: Книга для учащихся. - М.: Просвещение, 1987.
16. Зайцев А.И. Культурный переворот в древней Греции VIII-V вв. до н. э. - М., 1975.
17. Историки античности: В 2 т. Т. 1. - М.: Правда, 1989.
18. История всемирной литературы. - Т. 1. - М.: Наука, 1983.
19. История древнего мира в художественно-исторических образах: Пособие для учителей. Хрестоматия / Сост. А.В. Шестаков, О.В. Волобуев. - М.: Просвещение, 1968.
20. История древнего мира. Расцвет древних обществ / Под ред. И.М. Дьяконова. - М.: Наука, 1989.
21. Каллистов Л.П. Античный театр. - Л.: Искусство, 1970.
22. Колобова К.М. Древний город Афин и его памятники. - Л.: Изд-во ЛГУ, 1961.
23. Ксенофонт. Греческая история. - М., 1935.
24. Куманецкий К. История культуры древней Греции и Рима.
25. Кун Н.А. Легенды и мифы древней Греции. - Минск, 1989.
26. Лісовий І.А. Античний світ у термінах і назвах. - Львів: Вища школа, 1988.
27. Любимов Л. Искусство древнего мира. - М., 1971.
28. Плутарх. Избранные жизнеописания: В 2 т. - Т. 1. - М.: Правда, 1987.
29. Хафнер Г. Выдающиеся портреты античности. 337 портретов в слове и образе. - М.: Прогресс, 1984.
30. Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В.Г. Боруховича. - Саратов: Изд-во Саратов, ун-та, 1973.
31. Хрестоматия по истории древнего мира: Пособие для учителей / Сост. Ю.С. Крушккол и др. - М.: Просвещение, 1975.

¹* Семінарські заняття по даних темах для студентів спеціальності „Музейна справа та охорона пам'яток історії та культури”

- 32.Хрестоматия по истории древнего мира: Пособие для учителей / Сост. Е.А. Черкасова. - М.: Просвещение, 1991.
- 33.Хрестоматія з історії стародавнього світу / За ред. В.В. Струве. - К.: Рад. школа, 1954.- Т. 2.
- 34.Чибова А.П. й др. Античные мастера: скульпторы и живописцы. -Л.; Искусство,1998.

Лекція. Піднесення Македонії та встановлення македонської гегемонії в Греції.

План

- 1.Македонія у V - першій половині IV ст. до н. е.
- 2.Реформи Філіпа II:
 - а) посилення централізованої влади;
 - б) військова реформа.
- 3.Зовнішня політика Філіпа II.

Опрацювати поняття: гетайри, македонська фаланга, сариса.

Література:

- 1.Александр Великий в исследованиях Востока и Запада. – М.: Алетея, 2000.
- 2.Квинт Курций Руф. История Александра Македонского. Сохранившиеся книги. – М.: МГУ, 1963.
- 3.Королев К. Войны античного мира:Македонский гамбит/ К.Королев.- М.: ООО «Издат. АСТ»; СПб., Terra Fantastica,2003.
- 4.Историки античности: В 2-х т. - М.: Правда, 1989.
- 5.Историки Греции / Пер. с древнегреч. - М.: Худ. л-ра, 1976.
- 6.Историки и история. Жизнь. Судьба. Творчество: В 2-х т. - Т 1. - М: Остожье, 1987.
- 7.История древнего мира. Расцвет древних обществ / Под ред. И.М. Дьяконова. – М.,1982.
- 8.История древней Греции / Под ред. В.И. Кузищина. - М.: Высшая школа, 1986.
- 9.История Европы: В 8 т. Том 1. Древняя Европа. -М., 1988.
- 10.Плутарх. Избранные жизнеописания: В 2-х т. -М.: Правда, 1987.
- 11.Хафнер Г. Выдающиеся портреты античности. 337 портретов в слове й образе. - М.: Прогресс, 1984.
- 12.Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В.В. Струве. Т.2. - М., 1951.
- 13.Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В.Г. Боруховича. - Саратов: Изд-во Саратов, ун-та, 1973.
- 14.Хрестоматия по истории древнего мира. Пособие для учителей/ Сост. Ю.С. Крушкол. -М.: Просвещение, 1975.
- 15.Хрестоматия по истории древнего мира: Пособие для учителей /Сост. Е.А. Черкасова. -М.: Просвещение, 1991.
- 16.Шахермайр Ф. Александр Македонский. - М.: Наука, 1986.

Лекція. Держава Олександра Македонського.

План

1. Прихід до влади Олександра III Македонського.
2. Організація східного походу Олександра:
 - а) стратегічні плани Олександра;
 - б) підготовка походу;
 - в) головні битви.
3. Індійський похід (327 – 325 рр. до н.е.).
4. Внутрішня політика Олександра:
 - а) організація влади;
 - б) політика „злиття народів”.
5. Смерть Олександра та боротьба за владу між діадохами.

Опрацювати поняття: діадохи, проскінеза.

Завдання для самостійної роботи:

1. Джерела з історії доби Олександра.
2. Військова тактика та організація армії Олександра.

Література:

1. Александр Великий в исследованиях Востока и Запада. – М.: Алетейа, 2000.
2. Квинт Курций Руф. История Александра Македонского. Сохранившиеся книги. – М.: МГУ, 1963.
3. Королев К. Войны античного мира: Македонский гамбит/ К. Королев.- М.: ООО «Издат. АСТ»; СПб., Terra Fantastica, 2003.
4. Историки античности: В 2-х т. - М.: Правда, 1989.
5. Историки Греции / Пер. с древнегреч. - М.: Худ. л-ра, 1976.
6. Историки и история. Жизнь. Судьба. Творчество: В 2-х т. - Т 1. - М: Остожье, 1987.
7. История древнего мира. Расцвет древних обществ / Под ред. И.М. Дьяконова. – М., 1982.
8. История древней Греции / Под ред. В.И. Кузищина. - М.: Высшая школа, 1986.
9. История Европы: В 8 т. Том 1. Древняя Европа. -М., 1988.
10. Плутарх. Избранные жизнеописания: В 2-х т. -М.: Правда, 1987.
11. Хафнер Г. Выдающиеся портреты античности. 337 портретов в слове и образе. - М.: Прогресс, 1984.
12. Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В.В. Струве. Т.2. - М., 1951.
13. Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В.Г. Боруховича. - Саратов: Изд-во Саратов, ун-та, 1973.
14. Хрестоматия по истории древнего мира. Пособие для учителей/ Сост. Ю.С. Крушкол. -М.: Просвещение, 1975.
15. Хрестоматия по истории древнего мира: Пособие для учителей /Сост. Е.А. Черкасова. -М.: Просвещение, 1991.
16. Шахермайр Ф. Александр Македонский. - М.: Наука, 1986.

Семінарське заняття. Елліністичні держави

План

1. Елліністичний Єгипет: особливості соціально-економічного та політичного устрою в III-I ст. до н. е.
2. Царство Селевкідів: господарсько-економічні зони. проблеми соціального та державного устрою.
3. Балканська Греція та Македонія в елліністичний час.
4. Сутність еллінізму. Типи елліністичних держав.
5. Елліністична культура.

Опрацювати поняття: клерухи, діойкет, манумісій, епістат гіпарх.

Завдання для самостійної роботи:

1. Північне Причорномор'я в епоху еллінізму.
2. Сучасна історіографія про добу еллінізму.

Література

1. Бенгтсон Г. Правителя эпохи эллинизма. - М.: Наука. 1982.
2. Блаватская Т.Б., Голубцова Е.С., Павловская А.И. Рабство в эллинистических государствах в III-I вв. до н. з. - М., 1969.
3. Всемирная история: В 10 т, Т. 1. -М.: Политиздат. 1955,
4. Голубцова Е.С. Формы зависимости сельского населения Малой Азии в III-I вв. до н. з. /УВестник древней истории. - 1967. -№ 3.
5. Древние цивилизации/Под общ. ред. Г.М.Бонград-Левина.-М.:Мысль, 1989.
6. История древнего мира. Расцвет древних обществ/Под ред.И.М. Дьяконова. - М.: Наука,1989.
7. История древней Греции / Под ред. В.И. Кузищина. - М.: Высшая школа,1986.
8. История Европы. В 8 т. - Т. 1. - Древняя Европа -М.,1988.
9. Кошеленко Г.А. Греческий полис на эллинистическом Востоке. - М. Наука, 1979.
10. Левек Пьер. Эллинистический мир. - М.; Наука, 1989.
11. Лісовий І.А. Античний світ у термінах і назвах. – Львів: Вища школа, 1988.
12. Плутарх. Избранные жизнеописания: В 2 т. - М.: Правда, 1987.
13. Полибий. Всеобщая история: в 40 кн. Пер. Ф.Г. Мищенко (будь-яке видання).
14. Сизов С.К. О причинах расцвета федеративных государств в эллинистической Греции // Вестник древней истории. - 1992. - № 2. - С. 72.
15. Тарн В. Эллинистическая цивилизация. - М.: Изд-во иностр. л-ры, 1949.
16. Хаджидаки Э. Критское эллинистическое пиратство // Вестник древней истории. - 1992. - № 2. - С. 154.
17. Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В.Г. Боруховича. -Саратов: Изд-во Саратов, ун-та, 1973.
18. Хрестоматия по истории древнего мира: Пособие для учителей / Сост. Ю.С. Крушккол и др. - М.: Просвещение, 1975.
19. Хрестоматия по истории древнего мира: Пособие для учителей / Сост. Е.А. Черкасова. -М.: Просвещение, 1991.
20. Хрестоматія з історії стародавнього світу. Т.2. / За ред. В.В. Струве. - К.: Рад. школа, 1954.
21. Шелов Д.Б. Танаис - эллинистический город /Вестник древней истории. - 1989.-№ 3. - С. 47.

22.Шофман А.С. Распад империи Александра Македонского. - Казань:Изд-во Казан. ун-та. 1984.

Змістовий модуль 2.

Лекція. Ранній Рим.

План

- 1.Джерела з історії Риму та їх особливості.
- 2.Виникнення Риму. Формування полісного устрою.
- 3.Римська громадянська община. Патриції та плебеї. Патрони та клієнти.
- 4.Державна організація. Реформи Сервія Тулія.
- 5.Падіння царської влади і становлення республіки.

Опрацювати поняття: цивітас, фасти, сенат, фамілія, триба, агнати, когнати,патриції, плебеї, патрони, клієнти, центурія, пролетарі, інсігнії, гех.

Завдання для самостійної роботи:

1. Особливості періодизації історії стародавнього Риму.

Література

- 1.Джеймс П. Римская цивилизация. - М.: Фаир-Пресс, 2000.
- 2.Древние цивилизации / Под общ. ред. Г.М. Бонград-Левина. - М.: Мысль, 1989.
- 3.Древний Рим. Государственное устройство. Искусство. Наука. Философия. -М.: Современник, 1997.
- 4.Историки Рима. -М., 1969.
- 5.История древнего мира. Расцвет древних обществ / Под ред. И.М. Дьяконова. - М.: Наука, 1989.
- 6.История древнего Рима / Под ред. А.Г. Бокщанина. - М.: Высшая школа, 1970.
- 7.История древней Греции / Под ред. В.Й. Кузищина. - М.: Высшая школа, 1984.
- 8.История Европы: В 8т. Т. 1. Древняя Европа. -М., 1988.
- 9.Лісовий І.А. Античний світ у термінах і назвах. - Львів: Вища школа, 1988.
- 10.Машкин Н.А. История древнего Рима. - М.: Политиздат, 1947.
- 11.Моммзен Т. История Рима. Кн. 1-3. -М., 1936.
- 12.Немировский А.И. К вопросу о времени и значении реформы Сервия Туллия // Вестник древней истории. - 1984. - № 2. - С. 153-165.
- 13.Немировский А.И., Цымбурский В.А. Ф. Энгельс о римском роде и некоторые проблемы современной этрускологии // Вестник древней истории. -1984.-№2.-С.3.
- 14.Нечай Ф.М. Образование римского государства. - Минск, 1972.
- 15.Остерман Лев. Римская история в лицах. - М.: «О.Г.И», 1997.
- 16.Плутарх. Избранные жизнеописания: В 2 т. - М.: Правда, 1987.
- 17.ТитЛивий. История Рима от основания города.Т. 1.-М.: Наука, 1989.
- 18.Утченко С.Л. Древний Рим. События. Люди. Идеи. -М.: Наука, 1969

Семінарське заняття. Римське суспільство в У - III ст. до н. е.

План

1. Джерела з історії Риму У-Ш ст. до н. е.
2. Реформи Сервія Тулія та їх вплив на економічний, політичний та соціальний устрій римського суспільства.
3. Патриції та плебеї: причини конфлікту.
4. Характеристика етапів боротьби патрициїв та плебеїв.

Опрацювати поняття: патриції, плебеї, коміції, „громадське поле”, сецессія, децемвіри, патрони, клієнти.

Завдання для самостійної роботи:

1. Етрусська цивілізація.
2. Рання історія Риму.

Література

1. Всемирная история: В 10 т. Т.1. - М.: Политиздат, 1955.
2. Джеймс П. Римская цивилизация. - М.: Фаир-Пресс, 2000.
3. Древние цивилизации / Под общ. ред. Г.М. Бонград-Левина. - М.: Мысль, 1989.
4. Древний Рим. Государственное устройство. Искусство. Наука. Философия. - М.: Современник, 1997.
5. Жизнеописания знаменитых греков и римлян: Книга для учащихся. - М.: Просвещение, 1987.
6. Историки Рима. - М., 1969.
7. История древнего мира в художественно-исторических образах: Пособие для учителей. Хрестоматия / Сост. А.В. Шестаков, О.В. Волобуев. - М.: Просвещение, 1968.
8. История древнего мира. Расцвет древних обществ / Под ред. И.М. Дьяконова. - М.: Наука, 1989.
9. История древнего Рима / Под ред. А.Г. Бокщанина. - М.: Высшая школа, 1970.
10. История древней Греции / Под ред. В.И. Кузицина. - М.: Высшая школа, 1984.
11. История Европы: В 8т. Т. 1. Древняя Европа. - М., 1988.
12. Ковалев С.И., Штаерман Е.М. Очерки истории древнего Рима. - М., 1956.
13. Лісовий І.А. Античний світ у термінах і назвах. - Львів: Вища школа, 1988.
14. Машкин Н.А. История древнего Рима. - М.: Политиздат, 1947.
15. Моммзен Т. История Рима. Кн. 1-3. - М., 1936.
16. Немировский А.И. К вопросу о времени и значении реформы Сервия Туллия // Вестник древней истории. - 1984. - № 2. - С. 153-165.
17. Немировский А.И., Цымбурский В.А. Ф. Энгельс о римском роде и некоторые проблемы современной этрусологии // Вестник древней истории. - 1984. - № 2. - С. 3.
18. Нечай Ф.М. Образование римского государства. - Минск, 1972.
19. Остерман Лев. Римская история в лицах. - М.: «О.Г.И», 1997.
20. Плутарх. Избранные жизнеописания: В 2 т. - М.: Правда, 1987.
21. Тит Ливий. История Рима от основания города. - Т. 1. - М.: Наука, 1989.
22. Утченко С.Л. Древний Рим. События. Люди. Идеи. - М.: Наука, 1969.
23. Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В.В. Струве. - Т. III. М., 1953.
24. Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В.Г. Боруховича. - Саратов: Изд-во Саратов ун-та, 1973.
25. Хрестоматия по истории древнего мира / Сост. Е.А. Черкасова. - М.: Просвещение, 1991.

26.Хрестоматія по історії древнього мира / Сост. Ю.С, Крушкол. - М.: Просвещение, 1975.

27.Хрестоматія з історії стародавнього світу / Під ред. Струве. - Т.ІІІ. - Київ. 1955.

Лекція. Римо-італійський союз

План

- 1.Війни з етрусками та галлами.
- 2.Завоювання Римом Центральної Італії:
 - а) посилення римської воєнної організації;
 - б) політика Риму щодо завойованих територій.
- 3.Боротьба за Південну Італію.
- 4.Завершення завоювання Італії. Причини успіхів римської експансії.
- 5.Створення римо-італійського союзу:
 - а) організація і структура союзу;
 - б) колонії, їх статус і типологія;
 - в) муніципії і союзники.
6. Роль римо-італійського союзу в процесі становлення римської держави.

Література:

1. Джеймс П. Римская цивилизация. - М.: Фаир-Пресс, 2000.
2. Древний Рим. Государственное устройство. Искусство. Наука. Философия. -М.: Современник, 1997.
- 3.История Европы: В 8т. Т. 1. Древняя Европа. -М., 1988.
- 4.Маяк И.А. Рим первых царей. Генезис римского полиса. - М.: Изд-во МГУ, 1983.
- 5.Моммзен Т. История Рима. Кн. 1-3. - М., 1936.
- 6.Нечай Ф.М. Образование римского государства. - Минск, 1972.
- 7.Остерман Лев. Римская история в лицах. - М.: «О.Г.И», 1997.
- 8.Плутарх. Избранные жизнеописания: В 2 т. - М.: Правда, 1987.
- 9.ТитЛивий. История Рима от основания города.-Т. 1.-М.: Наука, 1989.
10. Сергеенко М.Е. Итальянские горожане в I в. н. з. Муниципальная знать и вольноотпущенники // Вестник древней истории. - 1975. -.№ 4. -С. 115.

Семінарське заняття. Державний устрій Стародавнього Риму у У – III ст. до н. е.

План

1. Вищий державний орган, його формування та функціонування.
2. Сенат. Магістратури.
3. Особливості виконавчої влади.

Опрацювати поняття: магістрати, магістратури, екстраординарні та ординарні магістратури, консул, цензор, претор, квестор, еділ, народний трибун, диктатор.

Завдання для самостійної роботи:

1. Дати порівняльну характеристику діяльності органів виконавчої влади в Римській республіці та Афінському полісі.

Література:

- 1.Всемирная история: В 10 т.Т. 1.-М.: Политиздат, 1955.
- 2.Джеймс П. Римская цивилизация. - М.: Фаир-Пресс, 2000.
- 3.Древний Рим / Под ред. В. Бутромеева. Государственное устройство. Искусство. Наука. Философия. -М.: «Современник», 1997.
- 4.Древние цивилизации / Под общ ред. Г.М. Бонград-Левина. - М : Мысль. 1989.
- 5.Историки античности: В 2 т. Т. 2. -М.: Правда, 1989.
- 6.Историки Рима.-М., 1969.
- 7.История древнего мира в художественно-исторических образах: Пособие для учителей. Хрестоматия. // Сост. А.В. Шестаков, О.В. Волобуев. - М.: Просвещение, 1968.
- 8.История древнего мира. Расцвет древних обществ/ Под ред. И.М. Дьяконова.- М.: Наука, 1989.
- 9.История древнего Рима / Под ред. А.Г. Бокщанина. - М.: Высшая школа, 1970.
- 10.История древнего Рима / Под ред. В.И. Кузищина. - М.: Высшая школа, 1994.
- 11.История Европы. В 8 т. Т.1. Древняя Европа. - М.. 1988.
- 12.Кнабе Г.С. Древний Рим: история и повседневность: Очерки. - М.: Искусство, 1986.
- 13.Ковалев С.И., Штаерман Е.М. Очерки истории древнего Рима. - М.. 1956.
- 14.Лісовий І.А. Античний світ у термінах і назвах. - Львів: Вища школа, 1988.
- 15.Машкин НА. История древнего Рима. - М.: Политиздат, 1947.
- 16.Маяк И.А. Рим первых царей. Генезис римского полиса. - М.: Изд-во МГУ, 1983.
- 17.Моммзен Т. История Рима. Кн. 1-3. - М., 1936.
- 18.Нечай Ф.М. Образование римского государства. -Минск, 1972.
- 19.Остерман Лев. Римская история в лицах. - М.: «О.Г.И.», 1997.
- 20.Плутарх. Избранные жизнеописания: В 2 т. -М.: Правда, 1987.
- 21.Тит Ливий. История Рима от основания Города.Т. 1. -М.: Наука. 1989.
- 22.Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В.В. Струве. - Т.3. - . М., 1953.
- 23.Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В.Г. Боруховича. - Саратов: Изд-во Саратов, ун-та, 1973.
- 24.Хрестоматия по истории древнего мира / Сост. Е.А. Черкасова. - М.: Просвещение, 1991.
- 25.Хрестоматия по истории древнего мира / Сост. Ю.С. Крушкол. - М.: Просвещение, 1975.
- 26.Хрестоматія з історії стародавнього світу. Під ред. В.В. Струве. Т.ІІІ. -Київ, 1955.

Лекція. Рим і Карфаген у боротьбі за Західне Середземномор'я

План

- 1.Міжнародні відносини у Західному Середземномор'ї у пер.пол.ІІІ ст. дон. е.
- 2.Карфаген. Господарський та соціально-політичний устрій.

3. Перша пунічна війна:

- а) стратегічні плани сторін, хід війни;
- б) утворення перших римських провінцій;
- в) Карфаген і Рим після Першої пунічної війни.

4. Друга пунічна війна:

- а) похід Ганнібала;
- б) внутрішньополітична ситуація в Римі; диктатура Фабія Максима;
- в) найважливіші битви;
- г)кладення миру та його умови; причини перемоги Риму.

5. Третя пунічна війна. Розгром Карфагена.

6. Римська держава як центр середземноморського суспільства:

- а) територіальні рамки, система управління.

Опрацювати поняття: пуни, суфети, провінція, маніпула, легіон.

Завдання для самостійної роботи:

1. Воєна тактика і стратегія римлян .

2. Македонські війни та їх значення для становлення римської середземноморської держави.

Література:

1. Джеймс П. Римская цивилизация. -М.: Фаир-Пресс, 2000.

2. Историки Рима /Пер. с латин. - М., 1969.

3. История древнего мира. Расцвет древних обществ / Под ред. И.М. Дьяконова. – М., 1982

4. История древнего Рима / Под ред. В.И. Кузицина. - М.: Высшая школа, 1994.

5. История древней Греции / Под ред. В.И. Кузицина. - М.: Высшая школа, 1986.

6. История Европы: В 8 т. Том 1. Древняя Европа. -М., 1988.

7. Моммзен Т. История Рима. Кн. 1-3. - М., 1936.

8. Остерман Лев. Римская история в лицах. - М.: «О.Г.И.», 1997.

9. Плутарх. Избранные жизнеописания: В 2 т. -М.: Правда, 1987.

10. Тит Ливий. История Рима от основания Города. Т. 1. -М.: Наука. 1989.

11. Хафнер Г. Выдающиеся портреты античности. 337 портретов в слове и образе. - М.: Прогресс, 1984.

Семінарське заняття. Економіка та соціальна структура Римської республіки в II - I ст. до н. е.

План

1. Джерела з економічної та соціальної історії Риму II – I ст. до н. е.

2. Економіка Риму:

- а) велике землеволодіння, латифундії та вілли;
- б) застосування рабської та вільної праці;
- б) ремісниче виробництво; товарно-грошовий обіг.

3. Соціальна структура римського суспільства.

Опрацювати поняття: вілла, латифундія, парцела, офіцина, публікани, нобілітет, вершники, муніципали, плебс, люмпен-пролетарі.

Завдання для самостійної роботи:

1. Політичний портрет Марка Порція Катона.

Література

1. Вебер М. Аграрная история древнего мира. - М.; Конон-Пресс. Кучково поле, 2001.
2. Вебер М. История хозяйства. Город. - М.: Конон-Пресс. Кучково поле, 2001.
3. Всемирная история. В 10 т. Т. 1. - М.: Политиздат, 1955.
4. Джеймс П. Римская цивилизация. - М.: Фаир-Пресс, 2000.
5. Древние цивилизации / Под общ. ред. Г.М. Бонград-Левина. - М.: Мысль, 1989.
6. Историки античности: В 2 т. Т.2. - М.: Правда, 1989.
7. Историки Рима. - М., 1961.
8. История древнего мира в художественно-исторических образах: Пособие для учителей. Хрестоматия / Сост. А.В. Шестаков, О.В. Волобуев. - М.: Просвещение, 1968.
9. История древнего мира. Упадок древних обществ / Под ред. И.М. Дьяконова. - М.: Наука, 1989.
10. История древнего Рима. Под ред. А.Г. Бокшанина. - М.: Высшая школа, 1970.
11. История древнего Рима / Под ред. В.И. Кузицина. - М.: Высшая школа, 1994.
12. История Европы: В 8 т. Т. 1. Древняя Европа. - М., 1988.
13. Коптев А.В. Античная форма собственности и государства в древнем Риме // Вестник древней истории. - 1992. - № 3. - С. 3.
14. Кузицин В.И. Земельные владения Марка Порция Катона Старшего // Вестник древней истории. - 1975. - № 4. - С. 41.
15. Лісовий І.А. Античний світ у термінах і назвах. - Львів: Вища школа, 1988.
16. Ляпустин Б.С. Место и роль фамилного ремесла в структуре древнеримской экономики // Вестник древней истории. - 1992. - № 3. - С.2.
17. Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В.В. Струве. Т.1. - М., 1953.
18. Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В.Г. Боруховича, - Саратов: Изд-во Саратов, ун-та, 1973.
19. Хрестоматия по истории древнего мира / Сост. Е.А. Черкасова. - М.: Просвещение, 1991.
20. Хрестоматия по истории древнего мира Сост. ЮС. Крушкол - М.: Просвещение, 1975.
21. Хрестоматія з історії стародавнього світу. Під ред В В. Струве Т.1 - Київ, 1955.
22. Штаерман Е.М. Расцвет рабовладельческих отношений в Римской публике. - М., 1964.

Лекція. Політична боротьба у Римі у 80-60-х рр. I ст. до н. е.

План

1. Політична ситуація в Римі на початку 80-их рр. I ст. до н. е. Зовнішня політика.
2. Розповсюдження римського громадянства на італійське населення та його наслідки.
3. Громадянська війна 83-82 рр. I ст. до н. е. Диктатура Корнелія Сулли:
 - а) реформи Сулли;
 - б) характер сулланського режиму та його значення для політичної історії Рима.

4. Загострення соціальних протиріч у Римі в 60-х рр. I ст. до н. е. Марк Тулій Цицерон.

5. Формування кризових явищ у соціальній - політичній структурі Риму.

Література:

1. История Европы: В 8 т. Т. 1. Древняя Европа. - М.: 1988.
2. Джеймс П. Римская цивилизация. - М.: Фаир-Пресс, 2000.
3. Историки античности: В 2 т. Т. 2. - М.: Правда, 1989.
4. Историки Рима. - М., 1961.
5. История древнего мира. Упадок древних обществ / Под ред. И.М. Дьяконова. - М.: Наука, 1989.
6. Егоров А.Б. Рим на грани эпох. Проблемы рождения и формирования принципата. - Л.: Изд-во ЛГУ, 1985.
7. Утченко С.Л. Древний Рим. События. Люди. Идеи. - М.: Наука, 1969.
8. Утченко С.Л. Кризис и падение Римской республики. - М.: Наука, 1965.
9. Федорова Е.В. Люди императорского Рима. - М.: Изд-во МГУ, 1990.

**Семінарське заняття. Аграрний рух у Римській республіці
у II ст. до н. е.**

План

1. Аграрний рух II ст. до н. е. в Римі та законопроект Тіберія Гракха.
2. Реформаторська діяльність Гая Гракха.
3. Наслідки та значення діяльності братів Гракхів

Опрацювати поняття: вікарій, нобілітет, вершники, муніципали, плебс, люмпен-пролетарі, публікани.

Література

1. Джеймс П. Римская цивилизация. - М.: Фаир-Пресс, 2000
2. Всемирная история: В 10 т. - Т. 1. - М.: Политиздат, 1955.
3. Вебер М. Аграрная история древнего мира. - М.: Конон-Пресс, Кучково поле, 2001.
4. Древние цивилизации / Под общ. ред. Г.М. Бонград-Левина. - М.: Мысль, 1989.
5. Жизнеописания знаменитых греков и римлян. Книга для учащихся. - М.: Просвещение, 1987.
6. Заборский Я.Ю. Некоторые стороны политической борьбы в римском сенате (40-20 гг. II вв. до н. э.) // Вестник древней истории. - 1973. - № 3. - С. 182-192.
7. Историки античности. В 2 т. - Т. 2. - М.: Правда, 1989.
8. Историки Рима. - М., 1969.
9. История древнего мира в художественно-исторических образах: Пособие для учителей. Хрестоматия / Сост. А.В. Шестаков, О.В. Волобуев. - М.: Просвещение. 1968.
10. История древнего мира. Упадок древних обществ / Под ред. И.М. Дьяконова. - М., 1988.
11. История древнего Рима / Под ред. А.Г. Бокщанина. - М.: Высшая школа, 1970.
12. История древнего Рима / Под ред. В.И. Кузищина. - М.: Высшая школа, 1994.
13. История Европы. В 8 т. Т. 1. Древняя Европа. - М., 1988.

14. Корнелий Непот. О знаменитых полководцах. Из книги о римских историках. - М.: Изд-во МГУ, 1992. 16.
15. Лісовий І. А. Античний світ у термінах і назвах. - Львів: Вища шк., 1988.
16. Машкин Н. А. История древнего Рима. - М.: Политиздат, 1947.
17. Моммзен Т. История Рима. - Кн. 1-3. - М., 1936.
18. Плутарх. Избранные жизнеописания: В 2 т. - М.: Правда, 1987.
19. Утченко С. Л. Древний Рим. События. Люди. Идеи. - М.: Наука, 1969.
20. Хафнер Г. Выдающиеся портреты античности. 337 портретов в слове и образе. - М.: Прогресс, 1984.
21. Хефлинг Гельмут. Римляне, рабы, гладиаторы: Спартак у ворот Рима. - М.: Мысль, 1992.
22. Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В. В. Струве. Т. III. - М., 1953.
23. Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В. Г. Боруховича. - Саратов: Изд-во Саратов, ун-та, 1973.
24. Хрестоматия по истории древнего мира / Сост. Е. А. Черкасова, - М.: Просвещение, 1991.
25. Хрестоматия по истории древнего мира / Сост. Ю. С. Крушкол. - М.; Просвещение, 1975.
26. Хрестоматія з історії стародавнього світу. Під ред. В. В. Струве. Т. 3. - Київ; 1955.

Лекція. Падіння Римської республіки

План

1. Криза Римської республіки. Руйнування полісної системи.
2. Громадянська війна 50 – 49 рр. до н. е. Перший триумвірат.
3. Диктатура Гая Юлія Цезаря:
 - а) реформи державного устрою;
 - б) соціально-економічна політика Цезаря.
4. Громадянські війни 40-80-х рр. I ст. до н. е. :
 - а) другий триумвірат;
 - б) соціально-політичні наслідки громадянських воєн.
5. Причини падіння Римської республіки.

Опрацювати поняття: криза полісу, криза республіки, триумвірат.

Завдання для самостійної роботи:

1. Політичний портрет (за вибором).
2. Сучасна історіографія про особу Гая Юлія Цезаря.

Література:

1. Историки античности: В 2-х т. - М.: Правда, 1989.
2. Историки Рима / Пер. с латин. - М., 1969.
3. История Европы: В 8 т. Том 1. Древняя Европа. - М., 1988.
4. Утченко С. Л. Древний Рим. События. Люди. Идеи. - М.: Наука, 1969.
5. Утченко С. Л. Кризис и падение Римской республики. - М.: Наука, 1965.
6. Утченко С. Л. Цицерон и его время. - М.: Мысль, 1973.
7. Утченко С. Л. Юлий Цезарь. - Изд. 2-е. - М.: Мысль, 1984

8. Федорова Е.В. Люди императорского Рима. - М.: Изд-во МГУ, 1990.
9. Хафнер Г. Выдающиеся портреты античности. 337 портретов в слове и образе. - М.: Прогресс, 1984.
10. Шифман И.Ш. Цезарь Август. - Л.: Наука, 1990.

Лекція . Принципат Октавіана Августа.

План

1. Оформлення монархічної системи у формі принципата.
2. Політична програма Октавіана.
3. Структура державної влади: сенат, магістратури, коміції.
4. Провінційна політика Октавіана Августа.
5. Зовнішня політика. Розширення кордонів держави.

Семінарське заняття. Принципат Октавіана Августа.

План.

1. Формування бюрократичного апарату.
2. Елементи республіканського ладу у системі принципату.
3. Соціальна політика Августа.

Опрацювати поняття: принципат, принципс, рада принципса, фіск, ерарій, преторіанська гвардія, префект преторія.

Література:

1. Джеймс П. Римская цивилизация. - М.: Фаир-Пресс, 2000.
2. Историки античности: В 2-х т. - М.: Правда, 1989.
3. Историки Рима / Пер. с латин. - М., 1969.
4. История Европы: В 8 т. Том 1. Древняя Европа. - М., 1988.
5. Кнабе Г.С. Древний Рим - история и повседневность. Очерки. - М.: Искусство. 1986.
6. Кнабе Г.С. Корнелий Тацит. Время. Жизнь. Книги. - М.: Наука, 1981.
7. Трухина Я.Н. Политика и политики «золотого века» Римской республики (II в. до н. з.) / Под. ред. И.Л. Маяк. - М.: Изд-во МГУ. 1986.
8. Утченко С.Л. Древний Рим. События. Люди. Идеи. - М.: Наука. 1969.
9. Утченко С.Л. Кризис и падение Римской республики. - М.: Наука, 1965.
10. Утченко С.Л. Цицерон и его время. - М.: Мысль, 1973.
11. Утченко С.Л. Юлий Цезарь. - Изд. 2-е. - М.: Мысль, 1984
12. Федорова Е.В. Люди императорского Рима. - М.: Изд-во МГУ, 1990.
13. Хафнер Г. Выдающиеся портреты античности. 337 портретов в слове и образе. - М.: Прогресс, 1984.
14. Хефлинг Г. Римляне, рабы, гладиаторы: Спартак у ворот Рима. - М.: Мысль, 1992.
15. Шифман И.Ш. Цезарь Август. - Л.: Наука, 1990.

Лекція. Зміцнення системи принципату у I ст. н. е.

План

1. Прихід до влади династії Юліїв - Клавдіїв.

2. Реорганізація державних інституцій імператорами династії Юліїв – Клавдіїв :
- а) народні збори, сенат;
 - б) армія;
 - в) політика в економічній сфері;
 - а) провінції.
4. Династія Флавіїв при владі :
- а) посилення верховної влади принципса, „закон про верховну владу Веспасіана”;
 - б) фінансова політика, податки.

5. Війна з даками. Падіння династії Флавіїв.

Опрацювати поняття : династія, даки.

Завдання для самостійної роботи:

1. Культура Риму I ст. до н.е.

Література:

1. Джеймс П. Римская цивилизация. - М.: Фаир-Пресс, 2000.
2. Историки античности: В 2-х т. - М.: Правда, 1989.
3. Историки Рима / Пер. с латин. - М., 1969.
4. История Европы: В 8 т. Том 1. Древняя Европа. - М., 1988.
5. История Древнего Рима // Сост. К.В. Паневин. – Спб.: Полигон, 1998.
6. Карл Крист. История времен римских императоров от Августа до Константина . В 2 т. Т.2. – Ростов-на-Дону, 1997.
7. Кнабе Г.С. Древний Рим - история и повседневность. Очерки. - М.: Искусство. 1986.
8. Кнабе Г.С. Корнелий Тацит. Время. Жизнь. Книги. - М.: Наука, 1981.
9. Трухина Я.Н. Политика и политики «золотого века» Римской республики (II в. до н. з.) / Под. ред. И.Л. Маяк. - М.: Изд-во МГУ. 1986.
10. Утченко С.Л. Древний Рим. События. Люди. Идеи. - М.: Наука. 1969.
11. Утченко С.Л. Кризис и падение Римской республики. - М.: Наука, 1965.
12. Утченко С.Л. Цицерон и его время. - М.: Мысль, 1973.
13. Утченко С.Л. Юлий Цезарь. - Изд. 2-е. - М.: Мысль, 1984
14. Федорова Е.В. Люди императорского Рима. - М.: Изд-во МГУ, 1990.
15. Хафнер Г. Выдающиеся портреты античности. 337 портретов в слове и образе. - М.: Прогресс, 1984.
16. Хефлинг Г. Римляне, рабы, гладиаторы: Спартак у ворот Рима. - М.: Мысль, 1992.
17. Шифман И.Ш. Цезарь Август. - Л.: Наука, 1990.

Семінарське заняття. „Золотий вік” Римської імперії

План

1. Система державного управління за династії Антонінів:
 - а) політико-адміністративна структура імперії.
2. Провінції: управління, економіка. Романізація провінцій.

3. Економіка Імперії у I – II ст.

4. Соціальна структура римського суспільства в II ст.

Опрацювати поняття: колон, лімес, верни, ауреус, peregrini, сальтус. кондуктор.

Завдання для самостійної роботи:

1. Зовнішня політика Антонінів.

2. Римська армія в II ст. н. е.

Література:

1. Виппер Р. Очерки по истории Римской империи: В 2 т. - Ростов-на-Дону. 1995.- Т. 2..

2. Всемирная история: В 10 т. Т. 1. - М.: Политиздат, 1955.

3. Джеймс П. Римская цивилизация. - М.: Фаир-Пресс. 2000.

4. История древнего Рима / Под ред. А.Г. Бокщанина. - М.: Высшая школа, 1970.

5. История древнего Рима / Под ред. В.И. Кузищина. - М.: Высшая школа. 1994.

6. История Европы: В 8 т. - Т. 1. Древняя Европа. -М., 1988.

7. История Древнего Рима // Сост. К.В. Паневин. – Спб.: Полигон, 1998.

8. Крист Карл. История времен римских императоров от Августа до Константина. В 2 т. - Ростов-на-Дону, 1997. - Т. 1.

9. Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В.В. Струве. Т. III. -М., 1953.

10. Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В.Г. Боруховича. - Саратов: Изд-во Саратов, ун-та, 1973.

11. Хрестоматия по истории древнего мира / Сост. Е.А. Черкасова. - М.: Просвещение, 1991.

12. Хрестоматия по истории древнего мира / Сост. Ю.С. Крушкол. - М.: Просвещение, 1975.

13. Хрестоматія з історії стародавнього світу / Під ред. В.В. Струве. - Т. III. -К, 1971.

Семінарське заняття .Основні тенденції розвитку культури Римської імперії в I-II ст.

План

1. Умови та причини розквіту культури в I-II ст. н. е.

2. Система виховання та освіта:

а) початкова школа;

б) школи граматики та ритора.

3. Релігійне життя:

а) реформація традиційної релігії Августом;

б) організація культури в добу імперії;

в) зародження християнства.

4. Літературний процес:

а) жанри літератури; сатира;

б) християнська література.

5. Римська архітектура та місто в I-II ст. Скульптура.
6. Наукові знання.

Опрацювати поняття:

Завдання для самостійної роботи:

1. Розквіт римського права в I-II ст.
2. Філософія стоїцизму та її представники.
3. Гладіатори та гладіаторські бої.

Література

1. Винничук Л. Люди, нравы и обычаи древней Греции и Рима. - М.: Высшая школа, 1988.
2. Виппер Р.Ю. Лекции по истории Греции. Очерки истории Римской империи: Избр. соч.: В 2 т. - Ростов-на-Дону, 1995.
3. Вулих Н.В. Поэзия и политика в «Энеиде» Вергилия // Вестник древней истории. - 1981. - №3. - С. 147.
4. Дуров В.С. Жанр сатиры в римской литературе. - Л.: Изд-во ЛГУ, 1987.
5. Кнабе Г.С. Древний Рим: история, повседневность: Очерки. - М.: Искусство, 1986.
6. Сергеенко М.Е. Жизнь древнего Рима: Очерки быта. - М.-Л.: Наука, 1964.
7. Сергеенко М.Е. Итальянские горожане в I в. н. е. // Вестник древней истории. - 1975. - № 4. - С. 115.
8. Сергеенко М.Е. Помпеи. - М.: Изд-во АН СССР, 1949.
9. Федорова Е.В. Люди императорского Рима. - М.: Изд-во МГУ, 1990.
10. Ю.Шифман И.Ш. Цезарь Август. - Л.: Наука, 1990.
11. Всеобщая история архитектуры. - Т. 2. Архитектура древнего Рима. - М., 1948.
12. Всеобщая история искусств: В 6 т. - Т. 1. Искусство древнего мира / Под ред. А. Чегодаева. - М., 1949.
13. История всемирной литературы: В 9 т. - Т. 2. - М., 1989.
14. История римской литературы. Т. I-II. - М., 1959-1961.
16. Любимов Л. Искусство древнего мира. - М.: Просвещение, 1996.
17. Древний Рим. Государственное устройство. Искусство. Наука. Философия / Под ред. В. Бутромеева. - М.: Просвещение, 1997.
18. Джеймс П. Римская цивилизация. - М.: Фаир-Пресс, 2000.
19. Вейс Герман. История цивилизации: архитектура, оружие, одежда, утварь. Иллюстрированная энциклопедия: В 3 т. - Т. 1. Классическая древность (до IV в.). - М.: Изд-во ЭКМО-Пресс, 2000.

Лекція. Римська імперія в період домінації

План

1. Криза III ст. :
 - а) скорочення сільськогосподарського та ремісничого виробництва;
 - б) фінансова криза і девальвація монети;
 - в) переміщення центру господарської активності із міст у латифундії;
 - г) політична криза.

2. Діоклетіан і початок створення системи домінації.
3. Реформи Діоклетіана
 - а) тетрархія; реорганізація адміністративної системи;
 - б) податкова реформа; едикт про ціни і державне регулювання економіки.
4. Релігійна політика Діоклетіана. Гоніння на християн.
5. Зовнішня політика Діоклетіана.
6. Завершення системи реформ Константином:
 - а) закріпачення станів: колонів, ремісників, куріалів;
 - б) грошова реформа і нова система грошового обігу;
 - в) реформи в армії.
7. Релігійна політика Константина:
 - а) Міланський едикт;
 - б) Нікейський собор.

Опрацювати поняття: доминус, домінат, колони, куріали, тетрархія.

Література

1. Джеймс П. Римская цивилизация. - М.: Фаир-Пресс, 2000.
2. Древний Рим. История. Быт. Культура. Из книг современных ученых. - М.: Московский лицей, 1997.
3. Историки античности: В 2-х т. - М.: Правда, 1989.
4. Историки Рима / Пер. с латин. - М., 1969.
5. История древнего Рима / Под ред. В.И. Кузищина. - М.: Высшая школа, 1994.
6. История древней Греции / Под ред. В.И. Кузищина. - М.: Высшая школа, 1986.
7. История Европы: В 8 т. Том 1. Древняя Европа. - М., 1988.
8. Коптев А.В. Изменение статуса римских колонов в IV вв. // Вестник древней истории. - 1989. - № 4, - С. 33.
9. Рабство в восточных провинциях Римской империи в III-I вв. н. э. - М.: Наука, 1977.
10. Ранович А. Восточные провинции Римской империи III-I вв. - М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1949.
11. Сергеенко М.Е. Итальянские горожане в I в. н.э. Муниципальная знать и вольноотпущенники // Вестник древней истории. - 1975. - № 4. - С. 115.
12. Сергеенко М.Е. Очерки по истории сельского хозяйства в древней Италии. - М., Л.: Изд-во АН СССР, 1958.
13. Федорова Е.В. Люди императорского Рима. - М.: Изд-во МГУ, 1990.
14. История Древнего Рима // Сост. К.В. Паневин. - СПб.: Полигон, 1998.

Семінарське заняття. Зародження християнства

План

1. Передумови виникнення християнства. Перші християнські общини.
2. Сутність християнського віровчення.

3. Організація культури.

4. Християнство і Римська держава.

Опрацювати поняття: апокрифи, гностики, діюкети, апологети, пресвітер, єпископ.

Завдання для самостійної роботи:

1. Проблема особи Ісуса Христа в сучасній літературі.

Література

1. Винничук Л. Люди, нравы и обычаи древней Греции и Рима. - М.: Высшая школа, 1988.

2. Виппер Р.Ю. Рим и раннее христианство. - М., 1954.

3. Виппер Р.Ю. Лекции по истории Греции. Очерки истории Римской империи: Избр. соч.: В 2 т. - Ростов-на-Дону, 1995.

4. Джеймс П. Римская цивилизация. - М.: Фаир-Пресс, 2000.

5. История древнего Рима / Под ред. В.И. Кузицина. - М.: Высшая школа. 1994.

6. История Европы: В 8 т. -Т.1. Древняя Европа. -М., 1988.

7. История Древнего Рима // Сост. К.В. Паневин. – Спб.: Полигон, 1998.

8. Ковалев С.И. Основные вопросы происхождения христианства. - М.-Л., 1964.

9. Свенцицкая И.С. Раннее христианство: страницы истории. - М.: Изд-во полит. литературы, 1989.

10. Штаерман Е.М. Социальные основы религии древнего Рима. - М., 1987.

11. Головащенко С. История христианства. Курс лекций. – Київ : „Либідь”, 1999.

Лекція . Римське суспільство і держава у IV ст.

План

1. Економічне становище Римської імперії у IV ст. :

а) натуралізація господарства;

б) закріплення колонів;

в) закріплення ремісників і ремісничих колегій;

г) пізньоримське магнатство, куріали.

2. Варваризації імперії.

3. Християнство в Римській імперії у IV ст. до н.е.

4. Культура пізньої імперії.

5. Феодалізація Імперії.

Література

1. Виппер Р.Ю. Рим и раннее христианство. - М., 1954.

2. Виппер Р.Ю. Лекции по истории Греции. Очерки истории Римской империи: Избр. соч.: В 2 т. - Ростов-на-Дону, 1995.

3. Джеймс П. Римская цивилизация. - М.: Фаир-Пресс, 2000.

4. История древнего Рима / Под ред. В.И. Кузицина. - М.: Высшая школа. 1994.

5. История Европы: В 8 т. -Т.1. Древняя Европа. -М., 1988.

6. История Древнего Рима // Сост. К.В. Паневин. – Спб.: Полигон, 1998.

7. Коптев А.В. Изменение статуса римских колоний в IV вв. // Вестник древней истории. - 1989. - № 4, - С. 33.

- 8.Сергеенко М.Е. Очерки по истории сельского хозяйства в древней Италии. -М., Л.: Изд-во АНСССР, 1958.
- 9.Федорова Е.В. Люди императорского Рима. - М.: Изд-во МГУ, 1990.

Лекція . Падіння Західної Римської імперії

План

- 1.Поглиблення кризи рабовласницького способу виробництва наприкінці IV - на початку V ст.:
 - а)елементи феодалізації;
 - б)велике землеволодіння, патроцинії, прекарні держання.
- 2.Політична криза другої половини IV ст. і вторгнення варварів.
- 3.Розпад імперії на Західну та Східну.Падіння Західної Римської імперії та його історичне значення.
- 4.Економічні та соціально-політичні причини падіння античної цивілізації. Історичне значення античної цивілізації як етапу всесвітньої історії.

Література

- 1.Джеймс П. Римская цивилизация. -М.: Фаир-Пресс, 2000.
- 2.Историки античности: В 2-х т. - М.: Правда, 1989.
- 3.Историки Рима / Пер. с латин. - М., 1969.
- 4.История Европы: В 8 т. Том 1. Древняя Европа. -М., 1988.
- 5.История Древнего Рима // Сост. К.В. Паневин. – Спб.: Полигон, 1998.
- 6.Карл Крист. История времен римских императоров от Августа до Константина . В 2 т. Т.2. – Ростов-на-Дону, 1997.
- 7.Утченко С.Л. Кризис и падение Римской республики. - М.: Наука, 1965.
- 8.Древний Рим. Государственное устройство. Искусство. Наука. Философия / Под ред. В. Бутромеева. -М.: Просвещение, 1997.
- 9.Свенцицкая И.С. Раннее христианство: страницы истории. - М.: Изд-во полит. л-ры, 1989.

Індивідуальне завдання .

1. Реферування монографії здійснюється усно на основі вивчення та роботи студента над монографією або науковими статтями. Вибір монографії або статей для опрацювання здійснюється студентом самостійно у

відповідності із списком рекомендованої монографічної літератури та наукових публікацій. Форма контролю – усне опитування.

2. Робота з історичною картою за визначеними темами здійснюється шляхом вивчення студентом фактологічного матеріалу курсу та навчальних карт, за допомогою чого студент виконує завдання на контурній карті.

Темати : а) греко-перські війни;
б) Греція у V – перш.пол. IV ст. до н.е.;
в) Пунічні війни;
г) Римська Імперія у III – IV ст.

Оцінювання знань студентів.

В оцінювання змістових модулів враховується аудиторна робота студента (лекції, семінари), написання модульної контрольної роботи (письмова робота або тести), виконання індивідуального завдання.

Список рекомендованої літератури

А) Джерела

1.Александр Великий в исследованиях Востока и Запада. – М.: Алетейа, 2000.

2. Аристотель. Афинская полития. - М.-Л., 1936.
3. Аристотель. Политика. Афинская полития. – М.: Мысль, 1997.
4. Аристотель. Соч. в 4-х т. / Аристотель: АН СССР, Инст. Философии. – М., «Мысль», 1975.
5. Аристофан. Комедии / Пер. А. Пеотровского. - М. -Л., 1954.
6. Гомер. Иллиада (будь-яке видання).
7. Гомер. Одиссея (будь-яке видання).
8. Историки античности: В 2-х т. - М.: Правда, 1989.
9. Историки Греции / Пер. с древнегреч. - М.: Худ. л-ра, 1976.
10. Историки и история. Жизнь. Судьба. Творчество: В 2-х т. - Т 1. - М: Острожье, 1987.
11. Историки Рима / Пер. с латин. - М., 1969.
12. Катон, Варрон, Колумелла, Плиний. О сельском хозяйстве. - М., 1957.
13. Катон Марк Порций. Земледелие / Пер. и ком. М.Е.Сергеенко. – М.-Л., 1950.
14. Ксенофонт. Анабазис / Пер. із старогр. М.Соневицький. – Нью-Йорк, 1986.
15. Ксенофонт. Греческая история / Пер. с древнегр. и коммент. С.Я.Лурье.- Спб.: Алетейа, 1996.
16. Курций Квинт Руф. История Александра Македонского. Сохранившиеся книги. – М. МГУ, 1963.
17. Плутарх. Избранные жизнеописания: В 2-х т. -М.: Правда, 1987.
18. Светоний Транквил. Жизнь двенадцати Цезарей. Властелины мира. – М.: Ладомир: АСТ, 1999.
19. Тацит Публий Корнелий. Сочинения. В 2-х т. – Л.: Наука, 1969.
20. Тацит Публий Корнелий. Анналы. Малые произведения. История. Пер. с лат. – М.: АСТ: Ладомир, 2001.
21. Практикум по истории древнего мира. Вып. 2. Древняя Греция и Рим / Под ред. И.С. Свенцицкой. -М.: Просвещение, 1988.
22. Практикум по истории древнего мира. Вып. 2. Древняя Греция и Рим / Под ред. И.С. Свенцицкой. -М.: Просвещение, 1988.
23. Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В.В. Струве. Т.2. - М.,1951.
24. Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В.Г. Боруховича. - Саратов: Изд-во Саратов, ун-та, 1973.
25. Хрестоматия по истории древнего мира. Пособие для учителей. Сост. Ю.С. Крушкол. -М.: Просвещение, 1975.
26. Хрестоматия по истории древнего мира: Пособие для учителей. Сост. Е.А. Черкасова. -М.: Просвещение, 1991.
27. Хрестоматия по истории древнего Рима / Под ред. В.И. Кузищина. – М.:Высшая школа, 1987.
28. Хрестоматия по истории древнего Рима. Под ред. С.Л. Утченко. - М., 1962.
29. Хрестоматия по истории древней Греции / Под ред. Д.П. Каллистова. - М.: Мысль, 1964.
30. Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В.В. Струве. Т.2. - М.,1951.
31. Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В.Г. Боруховича. - Саратов: Изд-во Саратов, ун-та, 1973.
32. Хрестоматия по истории древнего мира. Пособие для учителей. Сост. Ю.С.

- Крушкол. -М.: Просвещение, 1975.
- 33.Хрестоматия по истории древнего мира: Пособие для учителей. Сост. Е.А. Черкасова. -М.: Просвещение, 1991.
- 34.Хрестоматия по истории древнего Рима / Под ред. В.И. Кузищина. – М.:Высшая школа, 1987.
- 35.Хрестоматия по истории древнего Рима. Под ред. С.Л. Утченко. - М., 1962.
- 36.Хрестоматия по истории древней Греции / Под ред. Д.П. Каллистова. - М.: Мысль, 1964.

Б) Монографічна література

- 1.Античная Греция. Проблемы развитая полиса: В 2 т. - М.: Наука. 1983.
- 2.Античная культура Северного Причерноморья в первые века нашей эры: Сб. науч. тр. - К.: Наукова думка, 1986.
- 3.Андреев Ю.В. Цена свободы и гармонии: несколько штрихов к портрету греческой цивилизации. – СПб.: Алетейа, 1998.
- 4.Асмус В.Ф. Античные мыслители об искусстве. - М., 1938.
- 5.Бенгтсон Г. Правители эпохи эллинизма. - М.: Наука, 1982.
- 6.Блаватская Т.В. Западно-понтійские города в VI – I вв. до н. э. - М.: Изд-во АН СССР, 1952.
- 7.Блаватская Т.В. Очерки политической истории Боспора в У - IY вв. до н. э. -М.: Изд-во АН СССР, 1959.
- 8.Блаватская Т.В., Голубцова Е.С., Павловская А.Й. Рабство в эллинистических государствах в III-I вв. до н. э. - М., 1969.
- 9.Блаватский В.Д. Земледелие в античных государствах Северного Причерноморья. - М.: Изд-во АН СССР, 1953.
- 10.Боннар А. Греческая цивилизация. - Т.1. От «Илиады» до Парфенона. - Искусство, 1992.
- 11.Боннар А. Греческая цивилизация. - Т.3. От Эврипида до Александрии. - М.: Искусство, 1991.
- 12.Брунов Н.И. Памятники Афинского акрополя: Парфенон и Эрехтейон. - М.: Искусство.
- 13.Быт и история в античности/ Отв. ред. Г.С.Кнабе. – М.: Наука, 1988.
- 14.Вебер М. Аграрная история древнего мира. - М.: Конон-Пресс, Кучково поле, 2001.
- 15.Вебер М. История хозяйства. Город. - М.: Конон-Пресс, Кучково поле, 2001.
- 16.Вернан Ж.-П. Происхождение древнегреческой мысли. -М.: Прогресс, 1988.
- 17.Вейс Герман.История цивилизации: архитектура, вооружение, одежда, утварь: Иллюстрированная энциклопедия в 3- х томах. Классическая древность (до IY в.). Т.1. – М.:Изд-во ЭКСМО –Пресс,2000.
- 18.Винничук Л. Люди, нравы и обычаи древней Греции и Рима. - М.: Высшая школа,1988.
- 19.Виппер Р. Древняя Европа и Восток.2-е изд. - М.-Л.: Госиздат, 1923.
- 20.Виппер Р.Ю. Очерки истории Римской империи. - РСФСР - Берлин: Госиздат, 1923.

21. Виппер Р.Ю. Рим и раннее христианство. - М.: Изд-во АН СССР, 1954.
22. Гайдукевич В.Р. Боспорское царство. - М.: Изд-во АН СССР, 1949.
23. Герой Греции в войне и мире. –«Скорина», 1992.
24. Глускина Л.М. Проблемы социально-экономической истории Афин IV в. до н. э. -Л.: Изд-во Ленинград. гос. пед. ин-та, 1975.
25. Головащенко С. История христианства. Курс лекций. – Київ: „Либідь”, 1999.
26. Голубцова Е.С. Очерки социально-политической истории Малой Азии в I-III вв. до н.э.-М.: Изд-во АН СССР, 1962.
27. Государство в истории общества: к проблеме критериев государственности/ Отв. ред. Д.Н.Лелюхин. – М.:ИВ РАН, 2001.
28. Гревс И.М. Тацит. - М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1946.
29. Греческая трагедия. -М., 1958.
30. Грималь П. Цицерон / Пер. с фр. Г.С.Кнабе, Р.Б.Сашиной.- М.:Мол.гв. ,1991.
31. Демосфен и Цицерон: Их жизнь и деятельность. -М.: Восток, 1991.
32. Джеймс П. Римская цивилизация. -М.: Фаир-Пресс, 2000.
33. Доватур А. Повествовательный и научный стиль Геродота. - Л.: Изд-во ЛГУ, 1957.
34. Доватур А. Политика и политики Аристотеля. - М.-Л., 1965.
35. Древний Восток и античный мир. - М.: Изд-во МГУ, 1972.
36. Древний Рим. История. Быт. Культура. Из книг современных ученых. - М.: Московский лицей, 1997.
37. Древняя Греция. История. Быт. Культура / Сост. Л.С. Ильинская. - М., 1997.
38. Дройзен Й. История эллинизма. Т.1,2. – М.:Эксмо: Изографус; СПб. : Terra Fantastica, 2003.
39. Дуров В.С. Жанр сатиры в римской литературе. -Л.: Изд-во ЛГУ, 1987.
40. Дуров В.С. Юлий Цезарь. Человек и личность / ЛГУ.- Л.Изд-во ЛГУ, 1991.
41. Дюрант В. Жизнь Греции./ Пер. с англ. В.Федорина. – М.: КРОН-ПРЕСС,1997.
42. Егоров А.Б. Рим на грани эпох. Проблемы рождения и формирования принципата.-Л.: Изд-во ЛГУ, 1985.
43. Ельницкий Л.А. Возникновение и развитие рабства в Риме в VIII-III вв. до н. э. -М.: Наука, 1964.
44. Жизнеописания знаменитых греков и римлян: Книга для учащихся. - М.: Просвещение, 1987.
45. Зельин К.К. Борьба политических группировок в Аттике в VI в. до н. э. - М. Наука, 1964.
46. Зельин К.К., Трофимова М.К. Формы зависимости в Восточном Средиземном море эллинистического периода. -М.: Наука, 1969.
47. Зограф А.Н. Монеты Тиры. - М.: Изд-во АН СССР, 1957.
48. Иессен А.А. Греческая колонизация Северного Причерноморья. -Л.: Госэртитаж, 1947.
49. История всемирной литературы. - Т. 1. - М.: Наука, 1983.
50. История древнего мира. Расцвет древних обществ / Под ред. И.М. Дьяконова. – М.,1982
51. История древнего Рима / Под ред. В.И. Кузищина. - М.: Высшая школа, 1994.
52. История древней Греции / Под ред. В.И. Кузищина. - М.: Высшая школа, 1986.

- 53.История древней Греции / Сост. К.В. Паневин. – СПб.: Полигон, 1999.
- 54.История древнего Рима / Сост. К.В. Паневин. – СПб.: Полигон, 1998.
- 55.История Европы: В 8 т. Том 1. Древняя Европа. -М., 1988.
- 56.Йегер В. Пайдейя. Воспитание античного грека. Т.1. – Греко-латинский кабинет Ю.А. Шичалина, 2001.
- 57.Каллистов Д.П. Очерки по истории Северного Причерноморья античной эпохи. -Л.: Изд-во ЛГУ, 1949.
- 58.Каллистов Л.П. Античный театр. - Л.: Искусство, 1970.
- 59.Кнабе Г.С. Древний Рим - история и повседневность. Очерки. - М.: Искусство. 1986.
- 60.Кнабе Г.С. Корнелий Тацит. Время. Жизнь. Книги. -М.: Наука, 1981.
- 61.Ковалевская В.Б. Конь и всадник: Путь и судьбы. -М.: Наука, 1977.
- 62.Колобова К.М. Древний город. Афины и его памятники. - Л.: Изд-во ЛГУ. 1963.
- 63.Короткова М.В. Культура повседневности. История костюма. – М.: ВЛАДОС, 2002.
- 64.Кравчук А. Закат Птолемеев / Пер. с польск. - М.: Наука, 1973.
- 65.Кравчук А. Перикл и Аспазия: Историко-художественная хроника. - М.: Наука. 1991.
- 66.Кулешова О.В. Дельфийский оракул в системе античных межгосударственных отношений (УП - У вв. до н.э.). – СПб., : Гуманит. академия, 2001.
- 67.Кузищин В.И. Римское рабовладельческое поместье в II в. до н. э. -I в. н. э. – М.: Изд-во МГУ, 1973.
- 68.Кун Н.А. Легенды и мифы древней Греции. - Минск, 1989.
- 69.Крист Карл.История времен римских императоров от Августа до Константина: Историческая библиотека Бека. В 2 т. – Ростов – на Д., 1997.
- 70.Королев К. Войны античного мира: Македонский гамбит / К.Королев. – М.: ООО «Издательство АСТ»; СПб.: Terra Fantastica, 2003.
- 71.Лансель Серж. Ганнибал/ Пер. с фр. Е.В.Головиной. – М.: Мол. гвардия,2002.
- 72.Левек П. Эллинистический мир. - М.: Наука, 1989.
- 73.Лосев А. Античная мифология в ее историческом развитии. - М.: Госучпедгиз, 1957.
- 74.Лурье С.Я. Геродот. - М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1947.
- 75.ЛурьеС.Я. Язык и культура Микенской Греции. -М.-Л.: Из-во АН СССР, 1957.
- 76.Максимова М.И. Античные города Юго-восточного Причерноморья. - М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1956.
- 77.Маяк И.Л. Взаимоотношения Рима и италийцев в III-II вв. до н. э. - М.: Изд-во МГУ, 1971.
- 78.Маяк И.Л. Рим первых царей. Генезис римского полиса. - М.: Изд-во МГУ,1983.
- 79.Монтескье Ш. Персидские письма. Размышления о причинах величия и падения римлян: Пер. с фр. В.Д.Балакина. – М.: Мол.гв., 2003.
- 80.Махлаюк А. Римские войны. Под знаком Марса. – М.: ЗАО Центрполиграф, 2003.
- 81.Невская В.П. Византия в классическую и эллинистическую эпоху. - М.: Изд-во

- АН СССР, 1953.
- 82.Немировский А.И. Идеология и культура раннего Рима. - Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1964.
 - 83.Немировский А.И. Этруски. От мифа к истории. - М.: Наука, 1983.
 - 84.Нечай Ф.М. Образование римского государства. -Минск: Изд-во БГУ, 1972.
 - 85.Остерман Л. Римская история в лицах. – М.: О.Г.И., 1997.
 - 86.Парфенов В.Н. Император Цезарь Август: Армия. Война. Политика. – СПб.: Алетейа, 2001.
 - 87.Политические деятели античности, средневековья и нового времени. Индивидуальные и социально-типические черты. -Л.: Изд-во ЛГУ, 1983.
 - 88.Рабство в восточных провинциях Римской империи в III-I вв. н. э. - М.: Наука, 1977.
 - 89.Ранович А. Восточные провинции Римской империи III-I вв. - М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1949.
 - 90.Ранович А. Эллинизм: Его историческая роль. - М.-Л.: Изд-во, 1950.
 - 91.Сергеенко М.Е. Жизнь древнего Рима. Очерки быта. -М.-Л.: Наука, 1964.
 - 92.Сергеенко М.Е. Очерки по истории сельского хозяйства в древней Италии. – М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1958.
 - 93.Сергеенко М.Е. Помпеи. - М.: Изд-во АН ССР, 1949.
 - 94.Сергеенко М.Е. Простые люди древней Италии. -М.-Л.: Наука, 1964.
 - 95.Сергеенко М.Е. Ремесленники древнего Рима. Очерки. - Л.: Наука, 1968.
 - 96.Соколов В.С. Плиний Младший: Очерки по истории римской культуры времен империи. -М.: Изд-во МГУ, 1956.
 - 97.Солон, Перикл, Александр Великий.-К.: МП «Муза», 1992. !
 - 98.Строгодский З.М. Античная традиция о причинах Пелопонесской войны и отношение к ней в современной западноевропейской историографии // ВДИ. – 1984. -№ 4. -С. 114.
 - 99.Тарн В. Эллинистическая цивилизация. -М.: Изд-во иностр. л-ры. 1949.
 - 100.Троянская война и ее герои.-Л., 1964.
 - 101.Трухина Я.Н. Политика и политики «золотого века» Римской республики (II в. до н. э.) / Под. ред. И.Л. Маяк. - М.: Изд-во МГУ. 1986.
 - 102.Тевено Э. История галлов: Пер.с фр. – М.: Весь мир, 2002.
 - 103.Утченко С.Л. Древний Рим. События. Люди. Идеи. - М.: Наука, 1969.
 - 104.Утченко С.Л. Кризис и падение Римской республики. - М.: Наука, 1965.
 - 105.Утченко С.Л. Цицерон и его время. - М.: Мысль, 1973.
 - 106.Утченко С.Л. Юлий Цезарь. - Изд. 2-е. - М.: Мысль, 1984
 - 107.Федорова Е.В. Люди императорского Рима. - М.: Изд-во МГУ, 1990.
 - 108.Федотов-Давыдов Г.А. На окраинах античного мира. - М.: Наука. 1975.
 109. Феномен восточного деспотизма: структура управления и власти. - М.: Наука, 1993.
 - 110.Фролов Э.Д. Греческие тираны (IV в. до н. э.). -Л.: Изд-во ЛГУ, 1972.
 - 111.Фролов Э.Д.Греция в эпоху ранней классики : Общество. Личность. Власть. – СПб.: Гуманит. Академ., 2001.
 - 112.Фрэн, Ирэн. Клеопатра, или Неподражаемая. – М.: Мол.гв., 2001.

113. Хафнер Г. Выдающиеся портреты античности. 337 портретов в слове и образе. - М.: Прогресс, 1984.
114. Хефлинг Г. Римляне. рабы, гладиаторы: Спартак у ворот Рима. - М.: Мысль. 1992.
115. Шахермайр Ф. Александр Македонский. - М.: Наука, 1986.
116. Шифман И.Ш. Возникновение Карфагенской державы. - М.- Л.: Изд-во АН СССР, 1963.
117. Шифман И.Ш. Цезарь Август. - Л.: Наука, 1990.
118. Шифман И.Ш. Александр Македонский. - Л.: Наука, 1988.
119. Шофман А.С. Распад империи Александра Македонского. - М.: Изд-во Казан.ун-та, 1984.
120. Штаерман Е.М. Расцвет рабовладельческих отношений в римской республике.-М., 1964.
121. Штаерман Е.М., Трофимова М.К. Рабовладельческие отношения в ранней Римской империи. - М., 1974.
122. Штолль Г.В. Герои Греции в войне и мире : История Греции в биографиях. - М.: Алетейа, 2000.
123. Яйленко В.П. Архаическая Греция и Ближний Восток. - М.: Наука. 1990.
124. Яйленко В.П. Греческая колонизация XII-III вв. до н. э. -М.. 1982.
125. Этьен Роббер. Цезарь / Науч. ред, предисл. Е.В.Ляпустиной; Пер. с фр. Э.М. Драйтовой. - М.: Мол. гв., 2003.
126. Гуманс Х. Рождение Афины. Афинский путь к демократии: от Гомера до Перикла (УШ – У вв. до н.с.) / Вступ.ст., науч. и лит. ред. Є.Д.Фролова. - СПб.: ИЦ „Гуманитарная академия”, 2002.
127. Тираспольский Г.И. Беседы с палачом: Казни, пінтки и суровіе наказания в Древнем Риме. - М.: Intrada, 2003.
128. Печатнова Л.Г. История Спарты (период архаики и классики). - СПб.: „Гуманитарная академия”, 2001.
129. Панин Н.Ф. Александр Македонский: историко-биографический роман. - М.: Информпечать, 2000.
130. Хачатурян В.М. Древняя Греция: история, быт, нравы. - М.: СЛОВО, 2002.

В) Наукові статті

1. Абрамзон М.Г. Император и армия в римской монетной типологии // ВДИ.- 1996.- №3.- с.122-137.
2. Андреев Ю.В. Апология язычества или о религиозности древних греков//ВДИ.- 1998.-№1.- с.125-134.
3. Андреев Ю.В. Тираны и герои. Историческая стилизация в политической практике старшей тирании// ВДИ.- 1999.- №1.- с.3-7.
4. Андреев Ю.В. Архаическая Спарта: культура и политика// ВДИ.- 1987.- №4.
5. Артог Ф. Первые историки в Греции : историчность и история.//ВДИ. - 1999.- №1.- с.177-187.

- 6.Афиногенов Д.Е. Новые сведения о климате Понта Евксинского в историческую эпоху // ВДИ.- №1.- с.137.
- 7.Бартон Г.П. Существовала ли в Римской империи долговременная тенденция к централизованной власти ? // ВДИ.- 1999.- №3.- с.52-66.
- 8.Блаватский В.Д. Культура Афин времен Фидия // ВДИ. -1971.-№ 2.-С. 101-106.
- 9.Бауэрсон Г. Римская империя в постимпериалистической перспективе// ВДИ. – 1997.-№ 4.-С.86-93.
- 10.Бухарин М.Д. Раннеэллинистические хорографы: Мегасфен, Гекатей Абдерский и Беросс// ВДИ. -2000.-№ 2.-С.88-100.
- 11.Бруяко И.В. О событиях III в. до н.е. в Северо-Западном Причерноморье (Четыре концепции кризиса)//ВДИ.- №3.- с.76.
- 12.Вулих Н.В. Поэзия и политика в «Энеиде» // ВДИ. – 1981. -№3.- С.147.
- 13.Глускина Л.М. О специфике греческого классического полиса в связи с проблемой его кризиса //ВДИ. - 1973. - № 2. - С. 27-42.
- 14.Голубцова Е.С. Формы зависимости сельского населения Малой Азии в III-I вв. до н. э. // ВДИ. - 1967. - № 3.
- 15.Джоунс К. Язык и империя// ВДИ. - 1997. - № 4.-с.93-99.
- 16.Думас К. Кикладская цивилизация бронзового века в Эгеиде // ВДИ. - 1992.-№ 2.-С. 143.
- 17.Дьяконов И.М. Рабы, илоты и крепостные в ранней древности // ВДИ. - 1973. - № 4.
- 18.Дьяконов И.М., Якобсон В.А. Гражданское общество в древности// ВДИ. – 1998. - № 1.-с.22-30.
- 19.Дементьева В.В. Проведение римским интеррексом консульских выборов// ВДИ. – 2000. - № 1.-с.41.
- 20.Дементьева В.В.Объем полномочий римских консульских военных трибунов// ВДИ. – 2000. - № 4.-с.41.
- 21.Залюбовина Г.Г., Политическая борьба в Афинах в 403-387 гг. до н. э. // ВДИ. – 1975. - № 2. - С. 100,
- 22.Зайков А.В. Эпаменид в Спарте(Критская экстагическая мантика и становление спартанского космоса)// ВДИ.– 2002. - № 4. - С. 110.
- 23.Карпюк С.Г. Клисфеновские реформы и их роль в социально-политической борьбе в позднеархаических Афинах // ВДИ. - 1981. - № 1. -С. 17.
- 24.Клейн Л.С. Древнейшие песни «Илиады» // ВДИ. - 1992. -№2.-С.15.
- 25.Коптев А.В. Античная форма собственности и государство в древнем Риме// ВДИ. - 1992. - № 3. - С. 3.
- 26.Коптев А.В. Изменение статуса римских колонов в IV-I вв. // ВДИ. - 1989. - № 4. - С. 33.
- 27.Кузищин В.И. Земельные владения Марка Порция Катона Старшего // ВДИ. – 1975. - № 4. - С. 41.
- 28.Казаров С.С. К вопросу об обстоятельствах и причинах похода Пирра на Рим// ВДИ. – 2002. - № 4. - С. 131.
- 29.Карпюк С.Г. Vulgus u turba : толпа в классическом Риме// ВДИ. - 1997. - № 4. - С.121-137.
- 30.Коптев А.В. Механизм передачи царской власти в архаическом Риме// ВДИ. –

1998. - № 3. - №27 - 52.
31. Колосовская Ю.К. Некоторые вопросы истории взаимоотношений Римской империи с варварским миром// ВДИ. – 1996. - № 2. – с.146-166.
 32. Кулешова О.В. Дельфийский оракул в греко-персидском конфликте// ВДИ. – 2001. - № 3. – с.17.
 33. Карпюк С.Г. Роль толпы в политической жизни архаической и классической Греции// ВДИ. – 2000. - № 3. – с.3.
 34. Кошеленко Г.А., Гаибов В.А., Бабер А.Н. Александр Македонский в Маргиане// ВДИ. – 2000. - № 1. – с.3.
 35. Кузнецов В.Д. Некоторые проблемы торговли в Северном Причерноморье в архаический период// ВДИ. – 2000. - № 1. – с.16.
 36. Липиньски Э. Пантеон Карфагена // ВДИ. - 1992. - № 3. - С.29.
 37. Ляпустин Б.С. Место и роль семейного ремесла в структура древнеримской экономики // ВДИ. - 1992. - № 3. - С. 52.
 38. Литвиненко Ю.Н. О «колониальном» сельском хозяйстве в птолемеевском Египте// ВДИ. - 1996. - № 4. - С. 17-28.
 39. Макаров И.А. Идеологические аспекты ранней греческой тирании// ВДИ. – 1997. - № 2. - С.25-42.
 40. Моссе К. Демосфен как тип афинского политика// ВДИ.–1996. - № 2. - С.20-25.
 41. Махлаюк А.В. Военное товарищество и корпоративность римской императорской армии// ВДИ.–1996. - № 1. - С.18-37.
 42. Махлаюк А.В. «Между заискиванием и суровостью». О некоторых аспектах римской воинской дисциплины// ВДИ.–1998. - № 1. - С.286-300.
 43. Махлаюк А.В. Римская императорская армия в контексте социальной истории// ВДИ.–2003. - № 3. - С.130.
 44. Немировский А.И. К вопросу о времени и значении центуриальной реформы Сервия Туллия // ВДИ. - 1959. -№ 2. -С. 153-165.
 45. Немировский А.И., Цымбурский В.Л. Энгельс о римском роде и некоторых вопросах современной этрускологии // ВДИ. - 1984. - № 3. - С.3.
 46. Печатнова Л.Г. Заговор Кинадона // ВДИ. - 1984. - № 2. -С. 133.
 47. Русяева А.С. Проникновение эллинов на территорию Украинской лесостепи в архаическое время //ВДИ. - 1999. - № 4. -С.84.
 48. Русяева А.С. К вопросу об основании ионийцами Ольвии// ВДИ. - 1999. - № 1. – С.160-170.
 49. Родс П.Дж. Кому принадлежит власть в демократических Афинах ? // ВДИ. – 1998. - №3. – с.16-26.
 50. Сергеенко М.Е. Итальянские горожане в I в. н. э. Муниципальная знать и вольноотпущенники // ВДИ. - 1975. -.№ 4. -С. 115.
 51. Сизов С.К. О причинах расцвета федеративных государств в эллинистической Греции // ВДИ. - 1992. - № 2. - С. 72.
 52. Суриков И.Е. Трагедия Эсхила «Просительницы» и политическая борьба в Афинах// ВДИ. -2002. - № 1. - С. 15.
 53. Суриков И.Е. Остракон Мегакла, Алкмеониды и Эретрия (Эпиграфические свидетельства о внешних связях афинской аристократии)// ВДИ.-2003.-№2.- с.16.

54. Павловская А.И. «От гражданина к подданому» - имел ли место этот процесс в Греции в IV в. до н.э. ? // ВДИ.-1998.-№4.-с.15-29
55. Свенцицкая И.С. Отношения «гражданин-полис» в системе Римской империи: проблема отчуждения// ВДИ.-1997.-№3.-с.79-84.
56. Сморгачев А.М. Римское публичное жречество: между царской властью и аристократией// ВДИ.-1997.-№1.-с.35-45.
57. Смышляев А.Л. Civilis dominatio : римский наместник в провинциальном городе// ВДИ.-1997.-№3.-с.24-35.
58. Смышляев А.Л. Римский наместник в провинциальном городе: otium post negotium// ВДИ.-1999.-№4.-с.59-70.
59. Свенцицкая И.С. Новые подходы к возникновению христианства – работы Дж.Д.Кроссана // ВДИ.-2001.-№1.-с.88.
60. Суриков И.Е. Политическая борьба в Афинах в начале V в. до н.э. и первые остракофории // ВДИ.-2001.-№2.-с.118.
61. Смирин В.М. Свобода раба и рабство свободного (К истории римского гражданского общества)// ВДИ.-2000.-№2.-с.260.
62. Зубарь В.М., Антонова И.А. Новые данные о римском гарнизоне Херсонеса в перв. пол. III в. до н.э. // ВДИ.-2000.-№1.-с.66.
63. Фролов Э.Д. Скифы в Афинах// ВДИ.-1998.-№1.-с.135-152.
64. Подосинов А.В. К находке древнейшей географической карты античности// ВДИ.-2000.-№3.-с.122.
65. Хаджидаки Э. Критское эллинистическое пиратство// ВДИ.-1992.-№2.-С54.
66. Токмаков В.Н. Роль центуриатных комиций в развитии военной организации Рима Ранней республики// ВДИ.-2002.-№2.-с.143.
67. Нефедкин А.К. Основные этапы формирования фаланги гоплитов: военный аспект проблемы // ВДИ.-2002.-№1.-с.87.
68. Чеченцев В.Н. Урожай винограда и оливок в древней Аттике (VI-IV вв. до н. э.) // ВДИ. – 1992. -№ 1. -С. 148.
69. Шведов Д.Б. Танаис - эллинистический город // ВДИ. - 1989.-№3.-С.47.
70. Штаерман Е.М. Человек и космос в мире Рима // ВДИ. -1992.-№3.-С, 179.
71. Шуллер В. Афинская демократия и Афинский морской союз // ВДИ. - 1984. – № 3. - С. 49.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Поняття «античність». Основні проблеми курсу «Історія Греції та Риму».
2. Предмет, хронологічні та географічні рамки курсу «Історія Греції та Риму».
3. Періодизація історії Греції.

4. Джерела з історії Давньої Греції та Риму.
5. Характерні особливості «палацових» цивілізацій. Проблема занепаду «палацових» цивілізацій.
6. Мінойська цивілізація.
7. Мікенська цивілізація.
8. Гомерівський епос як історичне джерело. «Гомерівське» питання.
9. Суспільний лад та господарство давньогрецьких племен.
10. Основні риси економічного розвитку Греції в добу архаїки.
11. Велика грецька колонізація: причини, напрями, значення.
12. Наслідки та значення грецької колонізації.
13. Грецьке суспільство у VII -VI ст. до н. е.
14. Формування давньогрецького поліса: визначальні характеристики, типі полісів.
15. Особливості виникнення Спартанської держави. Державний лад
16. Економіка та соціальний устрій Старти у VII -VI ст. до н. е.
17. Загострення соціальних протиріч в Аттиці наприкінці VI ст. до н. е. Законодавство Драконта.
18. Соціально-економічне та політичне реформування в Аттиці за часів Солона.
19. Поняття «тиранії». Тиранія Пісістрата.
20. Законодавство Клісфена та його значення для становлення рабовласницької демократії в Афінах.
21. Причини греко-перських воєн. Періодизація.
22. Іонійське повстання. Перший похід персів у Балканську Грецію.
23. Політична боротьба в Аттиці (481-478 рр.). Утворення Делоського союзу
24. Похід Ксеркса.
25. Завершення греко-перських воєн. Калліїв мир.
26. Наслідки та значення греко-перських воєн.
27. Головні напрями розвитку економіки Греції в V - першій половині IV і до н. е.
28. Зміни в соціальній структурі давньогрецького суспільства класичної доби
29. Перікл та розвиток афінської демократії.
30. Афіни і Спарта напередодні Пелопоннеської війни. Причини конфлікту.
31. Архідамова війна.
32. Сицилійська експедиція і Декелейська війна.
33. Закінчення Пелопоннеської війни. Причини поразки Афін.
34. Наслідки і значення Пелопоннеської війни.
35. Криза полісної системи (IV ст. до н. е.).
36. Встановлення гегемонії Спарты в Греції.
37. Піднесення Фів і Другий Афінський морський союз. Розпад Пелопоннеського союзу.
38. Падіння гегемонії Фів. Розпад Другого Афінського морського союзу.
39. Внутрішній розвиток Македонії у VII -IV ст. до н. е.
40. Філіп II та його реформи.
41. Встановлення македонської гегемонії у Греції.
42. Східний похід Александра Македонського.

43. Утворення держави Александра Македонського. Особливості внутрішньої політики.
44. Розпад держави Александра Македонського.
45. Поняття «еллінізму». Утворення елліністичних держав.
46. Елліністичний Єгипет.
47. Держава Селевкідів.
48. Македонія та Греція в період еллінізму.
49. Розквіт класичної культури в Греції (V - IV ст. до н. е.).
50. Грецька література класичної доби.
51. Архітектура та скульптура давньої Греції в V -IV ст. до н. е.
52. Розвиток наукових знань в давній Греції класичного періоду.
53. Елліністична культура: особливості формування та розвитку.
54. Джерела з історії Риму. Проблеми періодизації римської історії.
55. Заснування міста Рима. «Царський» Рим.
56. Реформи Сервія Тулія.
57. Соціальна структура Риму в ранньореспубліканський період.
58. Боротьба патрициїв і плебеїв: причини і суть.
59. Етапи боротьби патрициїв та плебеїв.
60. Державний устрій Римської республіки V -III ст. до н. е.
61. Римська армія та її організація.
62. Завоювання Центральної та Південної Італії Римом.
63. Римо-італійський союз.
64. Карфаген у IV - III ст. до н. е.
65. Римо-карфагенське протистояння. Перша пунічна війна.
66. Друга пунічна війна.
67. Встановлення римської гегемонії у Східному Середземномор'ї.
68. Третя пунічна війна. Наслідки пунічних воєн.
69. Римські провінції: система управління і стимуляції.
70. Економіка римо-італійського союзу в II -I ст. до н. е.
71. Соціальна структура римо-італійського суспільства II-I ст. до н. е.
72. Аграрний закон Тіберія Гракха.
73. Соціально-економічні реформи Гая Гракха.
74. Римська республіка на рубежі II-I ст. до н. е.: криза поліса.
75. Внутрішньополітична боротьба в Римі у 80-х рр.
76. Політична боротьба 70-60-х рр. Перший тріумвірат.
77. Громадянська війна між Гаєм Юлієм Цезарем і Гнеєм Помпеєм. Диктатура Цезаря.
78. Громадянські війни кінця 40-30 рр. I ст. до н. е. Другий тріумвірат.
79. Наслідки громадянських воєн I ст. до н. е. Падіння Римської республіки.
80. Принципат Октавіана Августа.
81. Соціально-економічна політика Августа.
82. Зміцнення системи принципату при Юліях-Клавдіях.
83. Династія Флавіїв при владі.
84. Зміни в економічному устрої імперії I-II ст. н. е. Колонат.

85. «Золотий вік» Антонінів.
86. Соціально-економічна структура імперії в I-II ст. н. е.
87. Виникнення християнства. Перші християнські общини.
88. Римська імперія при Северах.
89. Домінат Діоклетіана.
90. Система домінату за Костянтина. Релігійна політика.
91. Розпад та загибель «Західної Римської імперії».
92. Римська культура в епоху республіки.
93. Римська літератур III-II ст. до н. е.
94. Римська архітектура республіканської доби.
95. Римська література «золотого віку».
96. Римське право.